

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Jana Jalůvková

**Spolupráce vybraných institucí, které se zabývají
problematikou mladistvých pachatelů**

Olomouc 2013

vedoucí práce: JUDr. Zdenka NOVÁKOVÁ, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Spolupráce vybraných institucí, které se zabývají problematikou mladistvých pachatelů, vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny a literární zdroje.

V Olomouci dne 26. března 2013

.....

Poděkování

Děkuji JUDr. Zdence Novákové, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, za její věcné rady, připomínky a podněty, které mi byly přínosem. Dále děkuji Mgr. Miroslavě Stopkové z Magistrátu ve Frýdku – Místku za poskytnutí případových studií a mé rodině za podporu během studia.

Obsah

1 Úvod.....	6
2 Pedagogicko - psychologické vymezení delikventní mládeže.....	7
2. 1 Faktory ovlivňující delikvenci mládeže	7
2. 1. 1 Biologické faktory	7
2. 1. 2 Psychické faktory.....	8
2. 1. 3 Sociální faktory.....	8
2. 1. 4 Poruchy chování	10
2. 2 Prevence delikventního chování (delikvence).....	13
2. 2. 1 Metodika primární prevence ve školách a školských zařízeních.....	14
3 Teoreticko - právní část.....	16
3. 1 Vymezení základních pojmů	16
3. 2 Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.....	18
3. 2. 1 Vývoj soudnictví ve věcech mládeže.....	19
3. 3 Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let.....	21
3. 4 Trestní odpovědnost mladistvých.....	23
3. 5 Řízení v trestních věcech mladistvých	25
3. 6 Opatření ukládaná mladistvým.....	26
3. 6. 1 Výchovná opatření.....	26
3. 6. 2 Ochranná opatření.....	29
3. 6. 3 Trestní opatření	32
4 Činnost a postupy vybraných institucí doplněné o případové studie.....	38
4. 1 Činnost a postup vybraných institucí	38
4. 1. 1 Systém včasné intervence	38
4. 1. 2 Policejní orgán	40
4. 1. 3 Státní zastupitelství.....	42
4. 1. 4 Soudy pro mládež	45
4. 1. 5 Probační a mediační služba.....	46

4. 1. 6	Orgán sociálně - právní ochrany dětí.....	48
4. 1. 7	Zájmová sdružení občanů a osoby realizující probační programy	51
4. 2	Případové studie	51
4. 2. 1	– Rok 1994.....	52
4. 2. 2	– Rok 2002.....	52
4. 2. 3	– Rok 2010.....	53
4. 2. 4	– Rok 2011.....	53
4. 2. 5	– Rok 2011.....	53
4. 2. 6	– Rok 2012.....	53
5	Výchova a vzdělávání v zařízeních ústavního typu	54
5. 1	Ochranná výchova	54
5. 1. 1	Zařízení ochranné výchovy.....	54
5. 2	Ochranná léčba a zabezpečovací detence.....	55
5. 2. 1	Zdravotnická zařízení pro výkon ochranné léčby.....	56
5. 2. 2	Vzdělávání v ústavu pro výkon zabezpečovací detence	63
5. 3	Vzdělávání ve věznici pro mladistvé.....	63
5. 1. 2	Věznice Všehrady.....	64
6	Závěr	66
	Seznam zkratek	67
	Seznam literatury	68

1 Úvod

Děti a mládež jsou budoucností každého národa. V současnosti jsou ale natolik ovlivňovány vymoženostmi moderní doby, kde převládají počítačové hry, automaty, návykové látky a spousta těchto mladých lidí těmto lákadlům podléhá. Velkou váhu této problematiky nesou také média, která působí jako varovný signál, ale také bohužel jako špatná inspirace pro mladistvé pachatele.

Delikvence a kriminalita vstupují do našeho života sice razantně, ale někdy k ní přistupujeme lehkomyšlně a přivykáme si na ni v domněnání, že sami neumíme tuto situaci obrátit k lepšímu. Když především rodiče naučí své děti už v raném věku prosit, děkovat, zdravit, omlouvat se za svoje pochybení, být vděční, vyjadřovat soucit a lítost, nejpravděpodobněji nebudou v dospělosti krást, loupit, podvádět nebo dokonce vraždit. Z těchto důvodů začaly vznikat instituce, které se touto problematikou zabývají. Jedná se například o Policii ČR – Službu kriminální policie a vyšetřování, dále jsou to soudy pro mládež, orgány sociálně-právní ochrany dětí, Probační a mediační služba.

Cílem této diplomové práce je primárně se zaměřit na instituce, které se věnují problematice mladistvých pachatelů. Zjistit jejich postupy, spolupráci, činnosti a právní normy, podle kterých se řídí. Tento cíl je doplněn o případové studie mladistvých pachatelů, které jsou uloženy v archivu a spisovně Magistrátu ve Frýdku – Místku, a jsou zaměřeny především na instituce působící v různých časových obdobích a na opatření, jež byla mladistvým ukládána.

Práce je členěna na kapitoly, které se zabývají např. faktory ovlivňující delikvenci mládeže, dále přináší poznatky o prevenci, zabývají se teoreticko-právním hlediskem většinou z pohledu Zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. Důležitou kapitolou je výchova a vzdělávání dětí a mladistvých v zařízeních ústavního typu, mezi které můžeme zařadit dětské domovy se školou, výchovné ústavy, dětské psychiatrické léčebny nebo věznici pro mladistvé.

2 Pedagogicko - psychologické vymezení delikventní mládeže

Kriminalita a delikvence patří mezi nejzávažnější společenské jevy, a proto se touto problematikou zabývá celá řada vědních disciplín – právní vědy, psychologie, pedagogika, sociologie (Fisher, Škoda, 2009).

2. 1 Faktory ovlivňující delikvenci mládeže

Existuje celá řada faktorů, které mají vliv na spáchání trestného činu. Pachatel může být podmíněn situačně, vlivem sociálního okolí nebo náhodně. Příčiny takového chování ale nelze redukovat jen na psychický vývoj nebo osobnost pachatele. Delikventní chování je nutné posuzovat jako výsledek osobnostních vlastností, působení psychofyziologických zvláštností a vnějšího prostředí (Jedlička a kol., 2004).

2. 1. 1 Biologické faktory

Mezi nejčastěji uváděné biologické faktory patří pohlaví, věk a vrozené dispozice. Podle dostupných statistik se **muži** dopouštějí trestných činů mnohem častěji než ženy, a to ve všech společnostech a dobách, nezávisle na druhu trestné činnosti. I když v poslední době narůstá kriminalita žen, nemá takovou míru, jakou má kriminalita mužů. Míra kriminality je nejvíce ovlivňována vrozeně vyšší agresivitou mužů, což způsobuje mužský pohlavní hormon testosteron, který se v menším množství tvoří i v těle ženy. Dalším prvkem je rozdílný způsob výchovy dívek a chlapců. Zatímco jsou dívky více kontrolovány ze strany rodičů a dalších dospělých, chlapci si snadněji vytváří vztah k protispolečenskému chování i v důsledku větší vazby na vrstevnickou partu než na rodinu (Matoušek, Matoušková, 2011).

Dalším biologickým faktorem je **věk**. S přibývajícím věkem pachatelů, od dětství do dospělosti, frekvence jejich trestné činnosti prudce narůstá. Nejvyššího bodu dosahují na počátku dospělosti, což znamená, že nejvíce trestných činů páchají mladiství. Po té však dochází ke snižování četnosti páchání trestných činů, takže nejméně pachatelů najdeme mezi seniory (Moulisová, 2009).

Vrozené dispozice k určité reakci (impulzivita, dráždivost) mají pro kriminální chování velký význam. Tyto předpoklady mohou být dány geneticky, nebo vzniknout na základě prenatálního **poškození centrální nervové soustavy** (Vágnerová, 2008). Zvýšenou tendenci k delikventnímu chování a kriminalitě mají jedinci s vyšší mírou dráždivosti a nižší mírou frustrační tolerance. Velký význam ve vztahu ke kriminálnímu chování mají také poruchy a poškození centrální nervové soustavy, poruchy chování, zejména ty, které souvisejí s tzv. minimální mozkovou dysfunkcí. V současné době se používá termín **ADHD** (Attention Deficit Hyperactivity Disorder) – syndrom hyperaktivity, pokud jsou přítomny změny nálad, impulzivita chování a neobratnost. V případě, že projev hyperaktivity chybí, označuje se chování jako syndrom ADD – Attention Deficit Disorder (Matoušek, Kroftová, 2003).

2. 1. 2 Psychické faktory

Podle Fischera a Škody (2009) je za psychický faktor považována **mentální úroveň** jedince. Kriminálního chování se častěji dopouštějí lidé s nižší rozumovou schopností a schopností posoudit důsledky svého jednání, ale výjimkou nejsou ani jedinci s vysokou inteligencí a s rodinným zázemím. Dalším činitelem je **porucha osobnosti** (dříve psychopatie), která souvisí s odchylkami jedince ve vztahu k druhým, společnosti a jejich normám. U mladistvých je obtížné diagnostikovat tuto poruchu, protože změny v chování mohou být vyvolány bouřlivějším dospíváním. **Temperament** se také projevuje v chování a v reakcích na podněty, proto je cholerik se svým výbušným, impulzivním, agresivním chováním často pachatelem trestných činů (Fischer, Škoda, 2009).

2. 1. 3 Sociální faktory

Mezi další faktory, které ovlivňují delikventní chování dětí a mladistvých, můžeme zařadit činitele sociálního prostředí. Je to rodina, která na děti primárně působí, dále škola, vrstevníci a také situace, ve které se člověk právě nachází.

Rodina

Rodina je charakterizována jako společenská skupina osob, které jsou mezi sebou propojeny manželskými, pokrevními nebo adopčními vztahy. Tyto osoby spolu žijí a společně realizují sociálně uznávanou dělbu úkolů a rolí, z nichž nejzávažnější se týká výživy a výchovy dětí. Rodina by pro své členy měla představovat instituci ochrany a intimity, oázu bezpečí a citového zázemí a vůči společnosti plnit **funkci** ekonomickou, výchovnou, biologickou a emocionální. **Soužití** rodiny lze rozdělit do čtyř základních úrovní, z nichž první se nazývá eufunkční, kdy rodina zajišťuje optimální tělesný i psychický vývoj dítěte a naplňuje výše zmíněné funkce, druhá úroveň popisuje rodinu problémovou, která sice vykazuje poruchy bazálních funkcí, ale v podstatě nedochází k ohrožení její existence ani zdravého vývoje dětí. Úroveň třetí charakterizuje rodinu dysfunkční s vážnějšími poruchami některých nebo všech rodinných funkcí, jež poškozují rodinu jako celek a narušují tak vývoj dětí. Poslední, afunkční, typ rodiny vážným způsobem znemožňuje vývoj dítěte a hrubě narušuje význam rodinného soužití (Mlčák, 1996).

V případě řešení nepříznivého stavu ve vývoji kriminality a delikvence dětí a mládeže musíme plně respektovat zásadní vliv rodiny na formování osobnosti dítěte. Pokud rodina neplní své základní funkce, dítě trpí, prožívá nedůvěru v sebe sama a na základě toho si vytváří svůj vlastní svět se svým systémem hodnot, které jsou většinou spojeny s nenávistí a agresivitou (Jedlička a kol., 2004).

Rodina hraje důležitou roli při zkoumání kriminality, kterou páchají děti a mladiství. Důležité je rodinné pouto a vztahy mezi rodiči a dětmi a také mezi ostatními členy rodiny. Rodiče bezcitní, v rozporu, příliš přísní nebo naopak liberální, neharmoničtí, jsou dobrými předpoklady k tomu, aby jejich děti začali s pácháním kriminality. Kriminalitu dětí také nepřímo ovlivňuje prostředí, ve kterém žijí. Děti jsou v narušeném prostředí kriminalitou více ohroženy a taky se pak do ní snadno zapojí. Nejenom rodina má na kriminální chování dětí a mladistvých silný vliv. Studie naznačují, že kriminální chování také ovlivňují postoje a jednání vrstevníků, které jsou nejsilnější v období dospívání (Shoemaker, 2009).

Škola, vrstevnické skupiny - party

Člověk je od narození členem několika skupin, ať jsou formální (škola), nebo neformální (party). Hledá si v nich své místo a identifikuje se s jejich normami. Právě neformální skupiny s sebou nesou prvky agrese, kterou uznávají jako normu a prostředek, jak se ve společnosti prosadit a zvýšit si tak svůj status. Platí, že čím bližší je vztah jedince ke skupině, tím těžší je jeho schopnost se od ní odtrhnout. Děti, které tíhnou k partám s agresivním podtextem, můžeme rozdělit do několika skupin. První skupinou jsou děti, jejichž rodiče jim nezajistili pocit jistoty a bezpečí, a proto mají zvýšenou touhu někam patřit a získat od party pocit, že jsou silní a potřební. Druhou skupinou jsou jedinci, kteří prošli velmi autoritářskou výchovou, rodiče je často kárali a neustále poukazovali na jejich chyby. Další skupinu tvoří děti, které jsou vychovávány nečitelně, tzn., že jejich život je plný nejistoty, jenž vede ke sníženému sebehodnocení, a proto hledají partu jako podobu jistoty, nebo děti, které pro své rodiče nebudou nikdy dokonalé, a aby je rodiče měli rádi, musí si to zasloužit (Martínek, 2009).

Situační faktory

Za situační faktory můžeme označit vše, co spouští kriminální chování. Je to např. snadná dostupnost cíle, nepřítomnost další osoby, opilost (Vágnerová, 2008).

2. 1. 4 Poruchy chování

Poruchami chování se u dětí označuje celá řada výchovně nežádoucích projevů, které jsou často důsledkem narušení jejich sociální přizpůsobivosti. Většina těchto poruch nemá jednotnou příčinu, některé jsou následkem nevhodného výchovného působení, ale vždy je nutné postupovat k dítěti individuálně s přihlédnutím ke všemu, co jej mohlo ovlivnit. Mezi nejčastější poruchy chování dětí spojené s agresivitou patří ADHD, opoziční porucha, lhaní, záškoláctví, úteky, toulky, krádeže a šikana (Martínek, 2009).

ADHD (Attention Deficit Hyperaktivity Disorder)

Hyperaktivita s poruchou pozornosti se projevuje v průběhu vývoje dítěte v podobě strádání v oblasti kognitivních a percepčně motorických funkcí, v oblasti regulace afektů, emotivity a v sociálním přizpůsobení. Mezi hlavní znaky projevu patří hyperaktivita, poruchy pozornosti a impulzivita a při diagnostice je důležité, zda se tyto příznaky projevovaly už před vstupem do školy, trvají déle než šest měsíců a u zkoumaného dítěte se vyskytují výrazně častěji než u jiných dětí stejného věku (Martínek, 2009).

Opoziční chování

V případě, že se u dětí vyskytuje opoziční chování s prvky negativismu mezi druhým a třetím rokem, považujeme to za normální. Pokud však projevy negativismu přetrvávají až do školního věku, můžeme hovořit o poruše chování. Děti s touto poruchou bývají mrzuté, neklidné, neposlušné, přecitlivělé, mstivé, pro rodiče je jejich chování nečitelné, vyčerpávající, unavující, neradostné. Jestliže však rodič přistupuje ke svému dítěti s výše zmíněnými pocity, může dítě začít žít v představě, že ho nikdo nemá rád (Martínek, 2009).

Lhaní

Lhaní představuje způsob úniku z nějaké nepříjemné situace, kterou člověk, dítě i dospělý, nedokáže řešit jinak. Rozlišujeme pravou lež, která je úmyslná, vědomě nepravdivá, prezentována jako obranný mechanismus a považována za poruchu chování. Ve školním věku jsou děti schopné rozlišit, co je a co není pravda, a zároveň vědí, že lhát se nemá. Dalším typem lži je tzv. bájevá lhavost, která se vyskytuje hlavně u dětí a spočívá ve vymýšlení a vyprávění nepravdivých příběhů, v němž dané dítě hraje hlavní roli. Posledním druhem je konfabulace (smyšlenka), kterou vytváří předškolní děti při záměně svých vzpomínek nebo představ (Vágnerová, 2008).

Záškoláctví

Na počátku bývá impulzivní jednání, které nutí žáka dělat další přestupky (lhát, podvádět). Bývá spojováno se strachem z negativního hodnocení ve škole, ale příčiny musíme hledat ve škole, v rodině i v samotné osobnosti dítěte. Záškoláctví může být plánované, neplánované, individuální, skupinové, opakované (Slomek, 2006).

Útěky a toulání

Obecným znakem je tendence odněkud utíkat a dítě utíká, protože neumí zvládnout situaci jiným způsobem. Útěky mohou být chronické nebo aktuální, reaktivní, nemotivované, plánované, připravované, chronické. Dlouhotrvajícím opuštěním domova, které většinou navazuje na útěky, jsou toulky. Toulající nemá dostatečné citové vazby k lidem, ani k zázemí, často kradou, prostituují nebo bývají pro tyto účely zneužívány. Pro dospívající se snadno stane tento způsob života návykem (Vágnerová, 2008).

Krádeže

Za krádež označujeme porušení normy respektu k vlastnictví jiné osoby. Mluvíme o ní v případě, kdy už je dítě schopno chápat pojem vlastnictví a akceptovat danou normu chování. Je žádoucí zabývat se také místem krádeže - domov, škola, obchod, způsobem - plánovaná, neplánovaná, a cílem - zda krade pro sebe, pro druhé, s partou nebo pro partu (Slomek, 2006; Vágnerová, 2008).

Šikanování

Šikanování můžeme definovat jako úmyslnou snahu získat psychologickou nebo hmotnou výhodu nad jiným jedincem prostřednictvím hrozeb, výsměchu, ubližování a zastrasování. Nejčastěji probíhá šikana v prostorách školy, ale můžeme se s ní setkat také v jiných uzavřených prostorách (věznice, ústavní zařízení). Mezi agresory bývá třikrát více chlapců než děvčat, chlapci si vybírají oběti mezi obojím pohlavím, ale dívky se trýzní většinou jen mezi sebou. Šikanování mezi dívkami bývá skrytější, protože spočívá spíše ve vylučování ze skupiny, v ignorování, v pomlouvání (ostrakismus) než ve zjevném fyzickém násilí (Fontana, 2003).

Šikanu definujeme v případě, kdy jeden nebo více spolužáků úmyslně a opakovaně týrá jiného spolužáka a používá k tomu agresí a manipulaci. Šikanující chování musí splňovat základní podmínky:

- vždy jde o převahu síly nad obětí – zde se nejedná pouze o převahu fyzickou, ale také o převahu ve formě psychické nebo mocenské síly,
- oběť vnímá útok jako nepříjemný,
- útok může být dlouhodobý i krátkodobý (Martínek, 2009).

Vágnerová (2008) charakterizuje šikanu jako násilné ponižující chování jednotlivce nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který se nemůže bránit, ani ze situace uniknout. Šikanující agresor zneužívá svoji moc a postavení vůči šikanované oběti. Může jít o fyzické násilí (bití, skákání po oběti), psychické ponižování a vydírání (nadávky, nucení ke svlékání) nebo o aktivity zaměřené na ničení majetku oběti (trhání sešitů, polití oblečení). Šikana může mít za důsledek ohrožení psychického i somatického zdraví oběti, posttraumatické stresové poruchy, suicidiální jednání, úzkosti, deprese (Vágnerová, 2008).

2. 2 Prevence delikventního chování (delikvence)

Delikvence představuje širší pojem než kriminalita, protože označuje chování dětí a mladistvých, které porušuje nejen právní normy, ale také společenské. Podle stupně závažnosti činu, kterým osoba porušuje normy, hodnotíme takové chování jako disociální, asociální a antisociální. Závažnost chování obvykle stoupá s věkem a má také tendenci se prohlubovat. Mezi **disociální** chování patří kázeňské přestupky ve škole, neposlušnost, lži, negativismus a vzdorovitost. V případě **asociálního** chování, kdy jedinec poškozuje spíše sebe než okolí, je to alkoholismus, záškoláctví, úteky, toxikomanie, toulky, sebepoškozování, tabakismus, gamblerství, prostituce. **Antisociální** chování (závažné protispolečenské jednání) zahrnuje veškerou trestnou činnost - krádeže, loupeže, vandalství, sexuální delikty, vraždy (<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/N/16439/kriminalita-deti-a-mladeze.html/>).

Důležitou úlohu hraje prevence sociálních deviací, kterou můžeme podle okruhu adresátů rozdělit na prevenci primární, sekundární a terciární. **Primární** prevence je zaměřena na širokou veřejnost od nejmenších dětí po dospělé. Zahrnuje výchovné, vzdělávací, osvětové a poradenské aktivity v širokém záběru, např. zdravý životní styl, trávení volného času. Hlavní těžiště spočívá v rodinách a ve školách. Prevence **sekundární** se zaměřuje na rizikové skupiny, u kterých je pravděpodobné, že se stanou pachatelé trestných činů nebo jsou jinak ohroženy (závislosti – drogová, alkoholismus, gamblerství, záškoláctví, nezaměstnanost. Dále je prevence orientována na rizikové faktory v sociálním prostředí a v sociálních vztazích, ve kterých ohrožené osoby žijí.

Terciární prevence se zabývá předcházením kriminální recidivy a resocializací, tzn. znovuzачlenění do společenského života, pomoc při získání bydlení, pracovního místa, získání kvalifikace. Další, obsahové členění rozeznává prevenci sociální a situační. **Sociální** prevence popisuje aktivity, které ovlivňují proces socializace a sociální integrace, orientuje se na osobu pachatele a na příčiny kriminálního chování. Speciálně se zaměřuje na romské otázky. Prevence **situační** charakterizuje samotnou kriminalitu, která je chápána jako produkt příležitosti a motivace a vychází z předpokladu, že rozhodnutí spáchat trestný čin ovlivňuje situace. Uvádí, že určité druhy kriminality se objevují v určité době, na určitých místech a za určitých okolností, např. krádeže věcí z aut (Moulisová a Zoubková, 2004).

2. 2. 1 Metodika primární prevence ve školách a školských zařízeních

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále MŠMT) vydalo v listopadu 2010 metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č.j. 21291/2010-28, které vymezuje aktuální terminologii, jež je v souladu s terminologií v zemích EU a začlenění prevence do školního vzdělávacího programu a školního řádu, popisuje jednotlivé instituce v systému prevence a úlohu pedagogického pracovníka, definuje Minimální preventivní program, doporučuje postupy škol a školských zařízení při výskytu vybraných rizikových forem chování dětí a mládeže.

Primární prevence rizikového chování u žáků v působnosti MŠMT se zaměřuje na agresi, šikanu, kyberšikanu a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimedii, násilí, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobii, homofobii, záškoláctví, závislostní chování, užívání všech návykových látek, netolismus (závislost na virtuálních drogách), gambling, rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, prevenci úrazů, poruchy příjmu potravy, negativní působení sekt, sexuální rizikové chování. Dále popisuje činnost institucí, které jsou zapojeny do organizace a řízení primární prevence rizikového chování žáků.

MŠMT zpracovává příslušný koncepční materiál resortu na dané období, metodicky podporuje a koordinuje problematiku primární prevence, vyčleňuje resortní finanční prostředky na specifickou primární prevenci rizikového chování, spolupracuje s odbornou veřejností – nestátním neziskovým sektorem, pedagogickými fakultami, odbornými fakultami vysokých škol v České republice, metodicky podporuje krajské školské koordinátory prevence. **Krajský úřad** koordinuje činnosti jednotlivých institucí systému prevence na krajské úrovni, pověřuje vhodného pracovníka funkcí krajského školského koordinátora prevence, vytváří podmínky pro realizaci Minimálních preventivních programů ve školách svého regionu a věcně kontroluje jejich plnění, zřizuje pedagogicko-psychologické poradny. **Ředitel školy a školského zařízení** je přímo zodpovědný za prevenci a za řešení zjištěných projevů rizikových forem chování, zabezpečuje poskytování poradenských služeb ve škole se zaměřením na primární prevenci rizikového chování, jmenuje školního metodika prevence (<http://www.msmt.cz/socialni-programy/metodicke-pokyny>).

3 Teoreticko - právní část

Třetí kapitola „Teoreticko - právní část“ se zabývá vymezením základních pojmů, dále představuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže, popisuje průběh řízení ve věcech dětí mladších patnácti let i řízení v trestních věcech mladistvých, včetně ukládání výchovných, ochranných či trestních opatření.

3. 1 Vymezení základních pojmů

Jelikož se v této oblasti vyskytuje mnoho odborných pojmů, cílem této podkapitoly je jejich vysvětlení pro lepší orientaci v této problematice.

Dítě

Definici pojmu dítě lze nalézt v mezinárodních i vnitrostátních předpisech. Úmluva o právech dítěte, která patří k nejvýznamnějším, popisuje dítě jako „každou lidskou bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve“ (Úmluva o právech dítěte).

Trestní zákoník vymezuje pojem dítě jako osobu mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník).

Dítě mladší 15 let

Jde o trestněprávní označení fyzické osoby, která spáchala čin jinak trestný před dovršením patnácti let a není trestně odpovědná. V občanskoprávním řízení jí lze uložit ochrannou výchovu (Zoubková, 2002).

Mladistvý

Za mladistvého je považována fyzická osoba, která v době spáchání trestného činu – provinění, dovršila patnáctý rok, ale zároveň nepřekročila rok osmnáctý (Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže).

Osoba blízká věku mladistvého

Jedná se o trestněprávní označení fyzické osoby ve věku 18. a 19. let (Zoubková, 2002).

Mládež

Pod pojmem mládež zahrnuje sociologie tři věkové skupiny – děti, mladistvé a mladé dospělé. Policie ale pod tímto pojmem vykazuje fyzické osoby od narození do 18 let (Zoubková, 2002).

Podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže patří mezi mládež děti a mladiství (Zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže).

Kriminalita

Zločinnost (kriminalita) je masovým sociálně patologickým jevem, který ohrožuje jednotlivce tvořící společnost. Kriminalita působí na emocionální složku jedince, neboť se dotýká takových oblastí, jako je ohrožení zdraví, života nebo majetku. Obzvláště je pak vnímána mravnostní nebo násilná kriminalita páchaná na dětech nebo opakované týrání zvířat (Vesecká, Chromý, 2009).

Prekriminalita

Označení pro činy jinak trestné, které spáchaly děti před dosažením trestní odpovědnosti a které by, v případě spáchání osobami staršími, byly považovány za trestné činy (Zoubková, 2002).

Delikvence

Slovo delikvence pochází z latinského „deliquere“ a znamená provinit se. Používá se většinou v případech méně závažného proviňování mladistvých, zatímco pojem kriminalita označuje zločinnost a páchaní trestných činů zejména u dospělých osob (Novotný, 2006).

Delikvenci chápeme v širším pojetí, nejedná se jen o kriminální chování, ale jsou zde zahrnuty i činy jinak trestné – přestupky, nežádoucí chování dětí a mládeže. Někdy se, v případě mladistvých, používá označení juvenilní delikvence (Fisher, Škoda, 2009).

Provinění

Proviněním se rozumí trestný čin spáchaný mladistvým (Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže).

Čin jinak trestný

Pojem čin jinak trestný vymezuje, že trestný čin spáchalo dítě mladší patnácti let (Zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže).

3. 2 Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

Tento zákon vznikl z důvodu neexistující samostatné právní úpravy trestní odpovědnosti, trestání a řízení v trestních věcech mládeže, a dále proto, že v obecných trestněprávních předpisech nelze obvykle zařadit opatření a postupy přijímané vůči dětem mladším patnácti let v případě činu jinak trestného, protože do obecných trestněprávních předpisů nepatří a v neposlední řadě také proto, že samostatná norma trestního práva mládeže zesílí výchovný aspekt. Trestní politika ve vztahu k mladistvým pachatelům upozorňovala na dvě odlišná pojetí, kdy jedna skupina odborníků chtěla prosadit snížení věkové hranice trestní odpovědnosti, a druhá se chtěla zaměřit na vytvoření takových podmínek v sociálním okolí mladistvého delikventa, aby se v budoucnu již žádné trestné činnosti nedopustil. Součástí tohoto pojetí tedy bylo ponechat věkovou hranici trestní odpovědnosti od patnácti let, využívat nejen trestní, ale i výchovná opatření a důsledněji vyvozovat trestní odpovědnosti, jakož i odpovědnosti z jiných oblastí práva ve vztahu k osobám (rodičům), kteří zanedbali nebo neplnili svou výchovu. Samostatnou právní úpravu, kterou najdeme i v Rakousku, Německu, Francii, Anglii nebo v Kanadě, upřednostňujeme i proto, že v menší míře aplikujeme na mladistvé normy určené dospělým se všemi nežádoucími důsledky (např. stigmatizace). V zákoně jsou upraveny podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy stanovené v trestním zákoně, opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže. Zákon je aplikován na děti mladší patnácti let, které se dopustily činu jinak trestného, a na mladistvé osoby ve věku od patnácti do osmnácti let, které spáchaly provinění (Schelleová a kol., 2004).

V listopadu roku 2011 byla přijata novela zmíněného zákona – zákon č. 301/2011 Sb., která upravila opatření v řízení ve věcech dětí do patnácti let a to tak, že mezi opatření zařadila také ochranné léčení (Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže).

3. 2. 1 Vývoj soudnictví ve věcech mládeže

Za základ samostatného systému justice nad mládeží lze považovat založení prvního řádného soudu pro mladistvé v roce 1899 ve státě Illinois v USA. Jelikož se soud zaměřoval především na zájem, potřeby a osobnost dítěte, místo na zjištění, zda se dítě dopustilo nějakého deliktu, používaly se spíše medicínské, psychologické a sociálně - právní metody než tresty (Schelleová a kol., 2004).

Za významný je považován zákon ze dne 11. března 1931, č. 48 Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží, jenž se stal účinným 1. října 1931, který poprvé upravil samostatné trestní právo a soudnictví ve věcech delikventní mládež na územní samostatné Československé republiky. Do roku 1931 se na trestní věci mládeže v českých zemích vztahoval trestní zákon z roku 1852, který pro dospělé platil až do roku 1950. Tento zákon komplexně upravil trestní odpovědnost mladistvých ve věku 14 až 18 let, za provinění označil trestněprávní důsledky činů a navrhoval účel a odchylky trestního řízení ve věcech mládeže (Šámal a kol., 2011).

Dále vymezil pojetí československého systému trestní justice nad mládeží a vycházel z toho, že má vůči mladistvým (od čtrnácti do osmnácti let) jiné úkoly, než ohledně dospělých. Tento zákon dále rozlišoval osoby nedospělé (osoby mladší než čtrnáct let), mladistvé (osoby mezi čtrnáctým a osmnáctým rokem) a za minimální věk pro trestní odpovědnost určil věkovou hranici čtrnácti let, která souvisela s ukončením školní docházky. Trestní odpovědnost mladistvého byla považována za relativní (podmíněná), tzn., že byl sice stanoven minimální věk, ale mladistvý byl trestně odpovědný pouze tehdy, dosáhl-li takového stupně intelektuálního a mravního vývoje, který mu umožňoval rozpoznat povahu svého jednání, což soud individuálně posuzoval. V případě, že mladistvý spáchal provinění (trestný čin spáchaný mladistvým bez ohledu na to, zda se jednalo o zločin, přečin nebo přestupek), mohl soud uložit výchovná nebo léčebná opatření či napomenutí osobám, které měly mladistvého ve své péči. Ochranná výchova byla nařízena v případě, kdy se dítě starší dvanácti let dopustilo činu, za který by trestní zákon stanovil trest smrti nebo doživotí. Specializované soudy pro mládež byly součástí

jednotného systému obecného trestního soudnictví, kdy u krajských soudů rozhodoval zvláštní senát, tzv. senát mládeže, a u okresních soudů byl stanoven soudce mládeže. Obě oddělení měla být místně oddělena od ostatních soudů, aby se mladiství pachatelé neselekali s pachateli dospělými (Schelleová, 2004).

Zákon č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží však upravoval trestní odpovědnost, procesní postavení mladistvého i průběh trestního řízení pouze do 29. 9. 1938, tj. do doby, než došlo na základě tzv. mnichovské dohody v září 1938 k odtržení československého pohraničí a jeho přičlenění k Velkoněmecké říši. Výnosem o vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava ale došlo k rozdělení obyvatelstva žijícího na území Protektorátu do několika skupin s rozdílným právním režimem. Na obyvatele Protektorátu, kteří se stali říšskými občany, se vztahovaly německé právní předpisy a podléhaly německému zákonu o soudnictví nad mládeží. Na ostatní mladistvé příslušníky Protektorátu se vztahoval dosavadní zákon o trestním soudnictví nad mládeží v případě, že se nedopustili trestné činnosti namířené proti německé říši. Nejhorší postavení měla mládež židovská, na kterou platily tzv. norimberské rasové zákony (Šámal a kol., 2011).

Po únorovém komunistickém převratu v roce 1948 byl však tento progresivní zákon zrušen a nahrazen trestním zákonem č. 86/1950 Sb., což způsobilo, že trestněprávní problematika mladistvých byla opět součástí trestního zákona a byly zrušeny i soudy pro mládež. Až v roce 1992 se opět začalo mluvit o samostatném trestním systému nad mládeží, poukazovalo se na neexistenci soudů pro mládež, na chybějící systém sociálních pracovníků (dnešních probačních a mediačních úředníků). Trestní politika mladistvých se až do roku 1996 zaměřovala na určení dolní hranice trestní odpovědnosti, avšak v roce 1997 nastal zlom ve vývoji české trestní politiky, protože vzniklo šest dokumentů, které se věnovaly trestnímu právu mládeže. V roce 2001 byl vládě předložen návrh zákona o soudnictví ve věcech mládeže, ale jelikož se blížily parlamentní volby, poslanecká sněmovna vyřadila návrh zákona z programu. Roku 2003, přijetím již zmíněného zákona, Česká republika znovu po 72 letech převzala ideu samostatného systému trestní justice nad mládeží, a tím mu zajistila významné postavení v rámci právní ochrany dětí v České republice.

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže účinný od 1. 1. 2004, který stanovil věkovou hranici trestní odpovědnosti na patnáct let, začal vůči mladistvým uplatňovat vedle trestních sankcí i výchovná opatření, a razantněji vyvozovat trestní odpovědnost i z jiných oblastí práva ve vztahu k osobám (rodičům), kteří se o mladistvého nedokázali řádně postarat. Dále odstranil nedostatky v platné právní úpravě v oblasti procesní, kladl důraz na věková specifika mladistvých, která vyžadují jiný přístup orgánů činných v trestním řízení, např. ukládání alternativních trestů a zapojil do činnosti probační úředníky. Cílem tohoto zákona bylo komplexně shrnout problematiku zacházení s dětmi a mladistvými, kteří se chovali protizákonně (Schelleová, 2004).

3. 3 Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let

Soud pro mládež postupuje v řízení proti dětem mladším patnácti let, které se dopustily činu jinak trestného, podle občanského soudního řádu, jenž upravuje občanské soudní řízení. Proti těmto dětem nelze vést trestní řízení, protože nejsou trestně odpovědné. Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let začíná poté, kdy státní zastupitelství podá u příslušného soudu pro mládež návrh na uložení opatření a soud určí nezletilému dítěti opatrovníka, kterým může být pouze advokát. Úloha advokáta jako opatrovníka se v tomto řízení liší od úlohy advokáta v trestním řízení. Advokát v řízení ve věcech dětí mladších patnácti let by měl být především pomocníkem nezletilého dítěte, měl by být schopen poskytnout mu kvalifikovanou právní pomoc a umět vysvětlit celou událost včetně příčin a motivace. Opatrovník většinou působí na nezletilého již před jednáním ve věci a před rozhodnutím soudu pro mládež, proto může nezletilému poradit, jak napravit následky činu jinak trestného, nebo se omluvit poškozenému a tím dosáhnout toho, aby soud pro mládež upustil od uložení opatření. Jestliže soud pro mládež dojde k závěru, že dítě mladší než patnáct let čin jinak trestný spáchalo, rozhodne rozsudkem buď o uložení opatření, nebo usnesením o upuštění od uložení opatření. Upustit od uložení opatření však nelze za situace, kdy se nezletilý nezúčastnil projednání věci před soudem, neboť právě přítomnost nezletilého při projednání na něj výchovně působí a usnadňuje tak dosažení účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Mezi účastníky tohoto řízení patří vedle

dítěte příslušný orgán sociálně - právní ochrany dětí, zákonní zástupci dítěte (rodiče, pěstouni), státní zastupitelství v případě, že podalo návrh na zahájení řízení a opatrovník dítěte (soudem pro mládež ustanovený advokát). Pokud soud pro mládež nerozhodne jinak, je jednání zásadně neveřejné (Jonášová, 2009).

Na základě výsledků pedagogicko - psychologického vyšetření může soud pro mládež dítěti mladšímu patnácti let, jež se dopustilo činu jinak trestného uložit tato opatření na dobu, dokud nesplní svůj účel,

- výchovnou povinnost,
- výchovné omezení,
- napomenutí s výstrahou,
- dohled probačního úředníka,
- zaražení do terapeutického, psychologického nebo jiného výchovného programu ve středisku výchovné péče,
- ochrannou výchovu,
- ochranné léčení.

Při zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného **výchovného programu** ve středisku výchovné péče se dbá na výchovné působení na dítě s preventivním účinkem (Schelleová a kol., 2004).

Ochranná výchova se povinně uloží dítěti, které spáchalo čin, za který trestní zákon ukládá výjimečný trest, a které mělo v době spáchání dvanáct až patnáct let (Šubrt, 2008).

Ochranné léčení ústavní nebo ambulantní uloží soud pro mládež dítěti mladšímu patnácti let na základě výsledků vyšetření duševního stavu dítěte, spáchalo-li čin jinak trestný ve stavu vyvolaném duševní poruchou nebo pod vlivem návykové látky a jeho pobyt na svobodě je bez ochranné léčby nebezpečný. Soud pro mládež nejméně jednou za rok přezkoumá, zda trvají důvody pro další pokračování, ale samotná ochranná léčba trvá tak dlouho, dokud to vyžaduje její účel. Výkon léčení je nařízen zdravotnickému zařízení (Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže).

3. 4 Trestní odpovědnost mladistvých

Mladistvý nabývá **částečnou** trestní odpovědnost dnem po dovršení patnácti let, plnou v osmnácti letech, a to podle zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. Pachatel mladší osmnácti let nepáchá trestný čin, ale dopouští se provinění (Schelleová a kol, 2004).

Zákon o trestním soudnictví nad mládeží z roku 1931 uvádí, že mladistvý je beztrestný tehdy, nemohl-li pro značnou zaostalost v době činu rozpoznat protiprávnost nebo ovládat své chování. Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákoník upravil dolní věkovou hranici trestní odpovědnosti, a to ze čtrnácti na patnáct let a nezkoumal mravní a duševní zralost mladistvého, čímž vycházel z pojetí trestní odpovědnosti **absolutní**. Tento zákon platil až do přijetí zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, který trestní odpovědnost mladistvých založil na principu **relativní** trestní odpovědnosti, tzn., že u mladistvého je kromě věku (matrikový věk – datum narození uvedený v matrice) posuzován i určitý stupeň rozumové a mravní vyspělosti. Pokud nedosahuje takové vyspělosti, aby mohl rozpoznat svoji protiprávnost nebo ovládat své chování, není za tento čin trestně odpovědný. Z toho vyplývá, že mladistvý může být potrestán pouze tehdy, jestliže jeho intelektuální a mravní vývoj je obvyklý s ostatními vrstevníky a rozpoznal protiprávnost svého jednání. Za mravní vývoj se považuje proces osvojování si norem chování v dané společnosti a následné přeměňování na osobní a morální kvality. Vývoj rozumový (intelektuální) zahrnuje nabývání schopnosti pojmového myšlení, kdy stupeň takového vývoje je určen dosaženou úrovní tohoto myšlení; opakem rozumové a mravní vyspělosti jsou duševní poruchy (Večerka a kol., 2009).

Trestnost mladistvého pachatele zaniká, jestliže mladistvý po spáchání činu, na který trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí do pěti let, dobrovolně odstraní nebo napravit následek, nahradí způsobenou škodu či projevil snahu po nápravě nebo došlo k promlčení trestního stíhání v době od tří do deseti let (Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže).

Ve Sbírce zákonů byl pod zákonem č. 40/2009 Sb., vyhlášen nový trestní zákoník. Nabył účinnosti 1. ledna 2010 a do popředí trestněprávní ochrany se dostal člověk, zejména teda život, zdraví, tělesná integrita, osobní svoboda, čest a důstojnost. Jednou z nejdiskutovanějších změn po celou dobu projednávání bylo snížení věkové hranice trestní odpovědnosti z patnácti let na čtrnáct let. O problematice se vedly odborné debaty nejen v průběhu celé přípravy nové kodifikace, ale také po jejím přijetí, když se snížená hranice trestní odpovědnosti na krátký čas v novém trestním kodexu skutečně objevila. Cílem snížení věkové hranice bylo umožnění účinnějších postihů dětských pachatelů. Proti snižování věkové hranice vystoupilo mnoho kritiků, zejména z řad lékařů a pedagogů, kteří upozorňovali na negativní průvodní jev snižování trestní odpovědnosti, a to především uspíšení sexuálního života mládeže. Dne 7. srpna 2009 byla Poslaneckou sněmovnou schválena novelizace ještě neúčinného trestního zákoníku, která trestní odpovědnost vrátila zpět na hranici od patnáctého roku věku (<http://www.e-advokacie.cz/cz/clanky/novy-trestni-zakonik-rekodifikace-trestniho-prava.html>).

Věková hranice trestní odpovědnosti v zahraničí

Ve Velké Británii je dítě trestně odpovědné od 10 let (dříve od 7 let), v Nizozemsku od 12 let, ve Francii od 13 let. Německo, Rakousko, Itálie, Maďarsko, Slovinsko, Rumunsko, Irsko, Rusko a Ukrajina (v případě úmyslných trestných činů), Slovensko (od 1. 1. 2006) má ustanovenou trestní odpovědnost na 14 let, Švédsko, Norsko, Finsko, Dánsko, Island, Polsko, Česko (částečná odpovědnost) 15 let, v 16 letech je dítě trestně odpovědné v Rusku a na Ukrajině (v případě neúmyslných trestných činů), v Lucembursku v 17 letech a v České republice je úplná trestní odpovědnost dovršením 18 let (<http://zdravi.e15.cz/clanek/mlada-fronta-zdravotnicke-noviny-zdn/novy-trestni-zakonik-sexuologie-deti-a-mladistvi-451196>).

3. 5 Řízení v trestních věcech mladistvých

Jestliže se mladiství po dosažení patnácti let dopustí trestného činu - provinění, je proti nim zahájeno řízení, které vedou osoby specializované na věci mládeže. Orgány činné v řízení - soud pro mládež, státní zastupitelství a policejní orgány, spolupracují s orgánem sociálně - právní ochrany dětí, s Probační a mediační službou, se zájmovými sdruženími občanů a s osobami, které se podílejí na realizaci probačních programů. Řízení koná soud pro mládež, v jehož obvodu mladistvý bydlí nebo pracuje, jestliže nemá stále bydliště. V případě, kdy nelze takové místo zjistit nebo je mimo území České republiky, koná řízení soud pro mládež v obvodu, v němž bylo provinění spácháno nebo v jehož obvodu čin vyšel najevo. S mladistvým je zacházeno přiměřeně jeho věku, duševní vyspělosti a zdravotnímu stavu, tak, aby nedošlo k narušení jeho psychické a sociální rovnováhy a byla šetřena jeho osobnost. Rozhoduje-li soud pro mládež ve veřejném zasedání a mladistvý nedovršil osmnácti let, musí mít svého obhájce. Mladistvý může být vzat do vazby a to v případě, že účelu vazby nelze dosáhnout jinak. Soud pro mládež o zadržení, zatčení a vzetí do vazby vyrozumí jeho zákonného zástupce, zaměstnavatele, středisko Probační a mediační služby a příslušný orgán sociálně - právní ochrany dětí, popř. také výchovné zařízení, vykonává-li ochrannou výchovu. Trvání vazby je maximálně dva měsíce, při zvlášť závažném provinění až šest měsíců. Po propuštění mladistvého z vazby může soud pro mládež nařídit dohled probačního úředníka, který může trvat až do skončení trestního stíhání. Vazba může být nahrazena jiným opatřením, např. zárukou, slibem, peněžitou zárukou, dohledem nebo umístěním v péči důvěryhodné osoby, jestliže je taková osoba ochotná a schopná se ho ujmout a písemně se zaváže o něho pečovat a mladistvý s tím souhlasí. Jestliže je mladistvý shledán vinným, neukládá se mu trest, ale tzv. opatření. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže rozlišuje tři druhy opatření - výchovná, ochranná a trestní (Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže).

3. 6 Opatření ukládaná mladistvým

Pojem „opatření“ vyjadřuje právní následky provinění spáchaných mladistvými a činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími patnácti let. Mezi opatření, která zákon o soudnictví ve věcech mládeže umožňuje mladistvým uložit, patří opatření výchovná, ochranná a trestní. Toto zákonné rozdělení vyjadřuje postupné uložení sankcí od nejmírnější po nejvíce zasahující do svobody člověka – trestní. Jejich hlavním účelem je vytvořit takové podmínky, aby došlo k sociálnímu a duševnímu rozvoji ve vztahu k dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodině a prostředí, ze kterého mladistvý pochází (Jelínek a kol., 2009a).

3. 6. 1 Výchovná opatření

Cílem výchovných opatření je usměrnit způsob života mladistvého žádoucím směrem, a tak podpořit a zajistit jeho výchovu. Jsou nejmírnějším druhem opatření ukládaným mladistvým bez známek represe. Při jejich výkonu se uplatňuje spolupráce orgánů činných v řízení s příslušným orgánem sociálně - právní ochrany dětí a Probační a mediační službou. Lze je ukládat buď samostatně, nebo současně s ochranným či trestním opatřením nejdéle na dobu 3 let. Mohou být uložena v průběhu řízení ve věci se souhlasem mladistvého. Při rozhodnutí ve věci (o vině) soudem pro mládež musí mladistvý souhlasit jen s absolvováním probačního programu. Uložená výchovná opatření je možné měnit nebo rušit a to v případě, že je pro mladistvého úplně nebo včasné plnění nemožné, či jej nelze na něm spravedlivě požadovat. Rozhoduje o nich soud pro mládež, který výchovné opatření uložil, buď na návrh státního zástupce, probačního úředníka, příslušného orgánu sociálně – právní ochrany dětí, nebo i bez takového návrhu (Jelínek a kol., 2009a).

Podle §15 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže výchovnými opatřeními jsou:

- dohled probačního úředníka,
- probační program,
- výchovné povinnosti,
- výchovná omezení,
- napomenutí s výstrahou (Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže).

Dohled probačního úředníka

Předseda senátu soudu pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce nařídí výkon dohledu středisku Probační a mediační služby v obvodu, ve kterém mladistvý bydlí nebo se zdržuje. Po té probační úředník sleduje chování mladistvého v rodině, výchovné působení jeho rodičů, kontroluje dodržování uloženého probačního programu a výchovných povinností a omezení. Pravidelně navštěvuje mladistvého v jeho bydlišti, na pracovišti nebo ve škole a poskytuje mu pomoc a poradenství v rámci přípravy a realizace probačního plánu. Jednou za šest měsíců, pokud předseda soudu pro mládež nebo v přípravném řízení státní zástupce nestanoví jinak, vypracuje zprávu o průběhu výkonu dohledu, o jeho osobních, rodinných a sociálních poměrech a aktuální životní situaci. Účelem je sledování a kontrola chování mladistvého, odborné vedení a pomoc k vedení řádného způsobu života. Podstatou je konstruktivní metoda převýchovy a pozitivního ovlivňování chování mladistvého, která je založena na kombinaci prvků kontroly, poradenství a pomoci. Povinnosti mladistvého se týkají spolupráce s probačním úředníkem na základě probačního plánu, dohledu, dostavování se ve stanovených lhůtách s ohledem na poměry mladistvého, informovanosti probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání, dodržování uložených výchovných omezení nebo povinností a nebránění probačnímu úředníkovi ve vstupu do obydlí. Poruší-li mladistvý závažně nebo opakovaně podmínky dohledu, informuje o tom probační úředník předsedu soudu pro mládež a v přípravném řízení státního zástupce, který dohled uložil a probační úředník mu může udělit výstrahu, nejvýše však dvě v průběhu jednoho roku (Šámal a kol., 2011).

Probační program

O uložení výkonu probačního programu rozhoduje soud pro mládež nebo státní zástupce v přípravném řízení, výkonem je pověřen probační úředník, který podává zprávu o ukončení a jeho výsledku, a mladistvý je povinen jej absolvovat, jestliže je tento program vhodný k jeho potřebám a zájmům společnosti, dostatečně se seznámil s jeho obsahem a souhlasí se svou účastí na něm. Součástí probačního programu je sociální výcvik, psychologické poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný program vhodný k rozvoji sociálních dovedností a osobnosti mladistvého (Rozum a kol., 2011).

Probační program je zaměřen především na prvopachatele a na pachatele méně závažných provinění. Je schválen ministrem spravedlnosti a zapsán do seznamu probačních programů, které vede Ministerstvo spravedlnosti. Existují programy individuální, skupinové, ambulantního nebo ústavního typu, nejdelší možné uložení je na 3 léta (https://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=57).

Poskytovateli jsou většinou neziskové organizace – občanská sdružení, charity. V současné době (do 31. 12. 2013) je s řádnou akreditací realizováno 17 probačních programů, např. Probační program KC Krok, „Sebeúcta – Řekni to přímo“ – program na zvládání stresových situací, „Právo volby“, Přejížděné zaměstnání, Učební program – mladiství, Krok za krokem, Právo pro každý den, Změnit směr, Křížovky, ... (<http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=3413&d=321409>).

Výchovné povinnosti

Uložit výchovné povinnosti mladistvému může soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce. Jsou vhodnou doplňující sankcí k trestním opatřením spojeným se stanovením zkušební doby, tj. k podmíněnému odnětí svobody s dohledem, podmíněnému odnětí svobody a k peněžitému opatření s podmíněným odkladem výkonu. Mladistvému může být uložena povinnost bydlet s rodiči nebo jiným odpovědným za jeho výchovu, vykonat společensky prospěšnou činnost ve svém volném čase a bez nároku na mzdu tak, aby nebyla narušena jeho příprava na budoucí povolání nebo výkon povolání či zaměstnání, nejvýše na čtyři hodiny denně, osmáct hodin týdně a šedesát hodin celkem, usilovat o vyrovnání se s poškozeným, nahradit způsobenou škodu, zaplatit jednorázově nebo ve splátkách peněžitou částku, jestliže smí mladistvý s penězi samostatně nakládat, na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle Zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžitě pomoci obětem trestné činnosti, povinnost podstoupit léčbu závislosti na návykových látkách (které není ochranným léčením nebo zabezpečovací detencí podle trestního zákoníku) a podrobit se sociálními výcviky, psychologickému poradenství, terapeutickému, vzdělávacímu, doškolovacímu programu k rozvíjení sociálních dovedností (Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže).

Výchovná omezení

Výchovná omezení zakazují mladistvému určité chování za účelem jeho ochrany před negativními vlivy. Mladistvému lze zakázat chování, které je jinak nedovolené, ale i to, které je právním řádem dovolené. Zákon jasně vymezuje, jaká omezení může soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce, mladistvému uložit. Jedná se o to, aby se nestýkal s určitými osobami, nenavštěvoval určité akce, nehrál hazardní hry, neužíval návykové látky a další. Uložení výchovných omezení nesmí narušit přípravu mladistvého na jeho budoucí povolání, výkon povolání nebo zaměstnání (Šámal a kol., 2011).

Napomenutí s výstrahou

Za nejmírnější z výchovných opatření je považováno napomenutí s výstrahou, kdy soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce za přítomnosti zákonného zástupce, důrazně vytkne mladistvému protiprávnost jeho činu a následně ho upozorní na možné důsledky. Je možné přenechat postižení mladistvého jeho zákonnému zástupci, škole nebo výchovnému zařízení, ve kterém mladistvý žije; ti jsou však povinni o výsledku vyrozumět soud pro mládež nebo státního zástupce. Napomenutí s výstrahou není vhodné ukládat vedle trestního opatření, protože to by mělo být důraznější výstrahou, aby se příště dalšího provinění nedopouštěl. Na mladistvého se pohlíží, jako by nebyl odsouzen a opatření se nezapisuje do rejstříku trestů (Jelínek a kol., 2009a).

3. 6. 2 Ochranná opatření

Smyslem ochranného opatření je kladné ovlivnění duševního, mravního a sociálního vývoje a ochrana společnosti před pácháním provinění mladistvými. K uložení se, na rozdíl od výchovných opatření, nevyžaduje souhlas mladistvého. Nemají předem stanovenou délku jejich trvání, zákon pouze stanovuje maximální dobu, po kterou mohou být uložena. Mohou být uložena samostatně nebo souběžně s výchovným nebo trestním opatřením. V případě, že výchovná opatření lépe naplní účel uložení, mají před ochranným opatřením přednost. Ochranná opatření končí

uplynutím stanovené doby (ochranná výchova), vlastní realizací (zabrání věci), či splněním svého účelu (ochranné léčení). Soud pro mládež může měnit jejich formu – ochranné léčení ambulantní na ústavní nebo ochrannou výchovu na ústavní. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravuje pouze ochrannou výchovu, ostatní opatření jsou upraveny v trestním zákoníku (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník).

Ochrannými opatřeními jsou:

- ochranná výchova,
- ochranné léčení,
- zabezpečovací detence,
- zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty (Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže).

Ochranná výchova

Ochranná výchova je jako jediné ochranné opatření vymezena v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže, místa výkonu – zvláštní výchovná zařízení (diagnostický ústav, dětský domov se školou a výchovný ústav) upravuje zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, a o změně dalších zákonů, která spadají do resortu Ministerstva školství. Ukládá se v případě, že nepostačuje uložení výchovných opatření. Lze ji uložit samostatně nebo vedle trestního opatření, z čehož vyplývá, že mladistvý musí být uznán vinným svým proviněním. Ochrannou výchovu uloží soud pro mládež v případě, že o výchovu mladistvého není náležitě postaráno, byla zanedbávána nebo se uskutečňovala v nevhodném prostředí s trváním nejdéle do dovršení osmnáctého roku věku mladistvého; v případě zájmu mladistvého do dosažení devatenáctého roku. Přeměna ochranné výchovy na ústavní je možná, jestliže se mladistvý bude řádně chovat a pracovat, ale dosud nepominuly důvody, pro které byla ochranná výchova uložena. Může mu být také uložen dohled probačního úředníka nebo jiná výchovná opatření. Nesplní-li mladistvý očekávání, soud rozhodne o pokračování ve výkonu ochranné výchovy (Jelínek a kol., 2009b).

Ochranné léčení

Uložení a výkon ochranné léčby upravuje trestní zákoník a soud jej uloží, jestliže pachatel spáchal trestný čin (provinění) ve stavu zmenšené přičetnosti a nebyl pod vlivem návykové látky, jestliže pachatel spáchal trestný čin (provinění) ve stavu zmenšené přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou a soud má za to, že ochranné léčení je vhodnější pro zajištění ochrany společnosti a nápravu pachatele než trest, v případě, že pachatel spáchal trestný čin (provinění) ve stavu vyvolaném duševní poruchou a je pro společnost nebezpečný, nebo spáchal trestný čin (provinění) pod vlivem návykové látky a v případě, že lze dosáhnout účelu ochranného léčení – ochrany společnosti a nápravu pachatele. Nelze současně uložit výkon ochranného léčení a zabezpečovací detence. Ochranná léčba je ústavní nebo ambulantní. Za podmínky, že byl vedle ústavní ochranné léčby uložen trest odnětí svobody, vykoná se ochranná léčba po nástupu výkonu trestu ve věznici. Není-li to možné, uskuteční se léčba ve zdravotnickém zařízení před nástupem výkonu trestu nebo po něm, pokud se tím lépe zajistí splnění účelu léčení. Ambulantní ochranné léčení pachatel absoluuje po nástupu výkonu trestu ve věznici. V případě, že toto nemůže být splněno, realizuje se až po výkonu trestu odnětí svobody. Soud může provést změnu léčby z ústavní na ambulantní a naopak. Délka trvání ochranné léčby je závislá na dosažení jejího účelu, nejdéle však na dvě léta a soud může opakovaně rozhodnout o jejím prodloužení, vždy však nejdéle o další dvě léta, jestliže do této doby nebude léčba ukončena (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník).

Zabezpečovací detence

Zabezpečovací detence nejvíce zasahuje do běžného života mladistvého pachatele, který se dopustil zvláště závažného zločinu ve stavu vyvolaném duševní poruchou, jeho pobyt na svobodě je nebezpečný a uložené ochranné léčení by nevedlo k dostatečné ochraně společnosti či znovu spáchal zvláště závažný zločin pod vlivem návykové látky a již byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nejméně na dvě léta. Ukládá se na tak dlouhou dobu, pokud to vyžaduje ochrana společnosti, ale soud nejméně jednou za šest měsíců přezkoumá, zda i nadále trvají důvody pro její pokračování. Chovanci ji vykonávají v ústavu se zvláštní ostrahou a s léčebnými, psychologickými, vzdělávacími, pedagogickými, rehabilitačními a činnostními programy. Ústavy pro výkon zabezpečovací detence jsou v Opavě a Brně, a patří pod správu Vězeňské služby ČR (Jelínek a kol., 2009b).

Zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty

Soud uloží mladistvému zabránění věci v případě, že neuložil trest propadnutí věci podle § 70 odst. 1 trestního zákoníku, jestliže věc náleží pachateli, kterého nelze stíhat či odsoudit, soud od jeho potrestání upustil nebo ohrožuje bezpečnost lidí, majetku nebo společnosti, dále v případě, že věc byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj. Místo zabránění věci může být soudem uložena povinnost pozměnit věc tak, aby ji nebylo možné použít k nebezpečnému účelu, odstranit určité zařízení nebo označení. Zabraněná věc připadá státu (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník).

3. 6. 3 Trestní opatření

Trestní opatření je považováno za nejpřísnější následek provinění, který zahrnuje negativní hodnocení spáchaného provinění i samotné osoby mladistvého. Soud pro mládež jej použije v případě, kdy zvláštní způsoby řízení a opatření, zejména obnovující narušené sociální vztahy přispívající k předcházení protiprávním činů, by zřejmě nevedly k dosažení účelu tohoto zákona – k vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého. Soud také může upustit od uložení trestního opatření, jestliže mladistvý provinění, na které trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí do 5 let, lituje a snaží se ho napravit, jestliže samotné projednání před soudem postačí k nápravě mladistvého, provinění spáchal z neznalosti právních předpisů vzhledem ke svému věku, rozumové vyspělosti a prostředí, ve kterém žije nebo se za něj zaručí osoba s výchovným vlivem – za těchto okolností lze uložit také podmíněné upuštění od uložení trestního opatření na zkušební dobu až jeden rok, kdy se mladistvému může uložit výchovné nebo ochranné opatření, náhrada školy, dohled. Soud může udělit rovněž pouze napomenutí mladistvého nebo postih přenechá jeho zákonnému zástupci, škole nebo školskému zařízení ústavní nebo ochranné výchovy. Za polehčující okolnost, při výměře trestního opatření, je považováno úspěšné vykonání probačního nebo jiného vhodného programu, náhrada škody, zmírnění újmy poškozeného, vhodné chování (Jelínek a kol., 2009a).

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže (§24) jednoznačně vymezuje druhy trestních opatření. Jsou to:

- obecně prospěšné práce,
- peněžitá opatření,
- peněžitá opatření s podmíněným odkladem výkonu,
- propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- zákaz činnosti,
- vyhoštění,
- domácí vězení,
- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu,
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem,
- odnětí svobody nepodmíněně (Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže).

Obecně prospěšné práce

Soud pro mládež uloží obecně prospěšné práce mladistvému, podle podmínek stanovených v trestním zákoně, ve výměře 50 – 150 hodin, neboť horní hranice nesmí převyšovat polovinu horní hranice stanovené v trestním zákoně. Mladistvý osobně, ve svém volném čase, do jednoho roku a bez nároku na mzdu vykoná údržbu veřejného prostranství, veřejných budov a komunikací, aktivity ve prospěch obce, státních nebo jiných institucí, které se zabývají vzděláním, vědou, kulturou, ochranou životního prostředí, ochranou zvířat, charitativní, náboženskou činností. Pokud mladistvý neplní uložené práce, nevede řádný život, poruší stanovené podmínky, přemění soud pro mládež toto trestní opatření nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody, kdy se jedna hodina nevykonaného trestu obecně prospěšných prací rovná jednomu dni odnětí svobody. Výkon těchto prací nesmí ohrožovat zdraví, bezpečnost a mravní vývoj mladistvého a není podmíněn jeho souhlasem (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník).

Peněžité opatření

Peněžité opatření se mladistvým ukládá za stejných okolností podle trestního zákona jako dospělým pachatelům, ale musí být splněna jedna podmínka a to, že je mladistvý pachatel výdělečně činný nebo jeho majetkové poměry umožňují uložení tohoto opatření. Soud uloží peněžité opatření v rozmezí od 10 do 365 denních sazeb, kdy denní sazba činí 100 Kč až 5.000 Kč. Mladistvý může po rozhodnutí soudu nahradit zaplacení nebo jeho zbytek tím, že vykoná obecně prospěšnou činnosti v rámci probačního programu nebo společensky prospěšnou činnosti v rámci výchovné povinnosti, což dává jinou možnost k výkonu tohoto opatření (Jelínek a kol., 2009b).

Peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu

O uložení peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu soud pro mládež rozhodne, jestliže mladistvý řádně žije a pracuje a soud má za to, že účelu tohoto opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu, nebo se za něj někdo zaručí a tím bude dosaženo účelu opatření. Soud stanoví zkušební dobu nejdéle na tři léta a může uložit mladistvému opatření výchovná. Vedl-li mladistvý ve zkušební době řádný život a splnil uložené podmínky, rozhodne soud o osvědčení mladistvého a hledí se na něj, jako by nebyl odsouzen; v opačném případě peněžité opatření vykoná (Jelínek a kol., 2009b).

Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty

Právní úprava je obsažena v trestním zákoně a soud pro mládež uloží zmíněné trestní opatření v případě, že daná věc patřila mladistvému pachateli a ten s ní provinění spáchal nebo k němu byla určena, či ji získal proviněním nebo jako odměnu za něj. Zdali pachatel tuto věc zničí, poškodí, znehodnotí, spotřebuje nebo zmaří, uloží mu soud propadnutí náhradní hodnoty; hodnotu náhradní věci stanoví odborné vyjádření nebo znalecký posudek. Propadnutá věc nebo jiná náhradní hodnota připadá státu (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník).

Zákaz činnosti

Zákaz činnosti je možné uložit mladistvému, pokud to neomezí jeho přípravu na budoucí povolání. Soud pro mládež uloží trestního opatření zákazu činnosti mladistvému, který se dopustil provinění v souvislosti s touto činností, nejdéle na pět let a vedle toho může vykonat i jiná výchovná opatření. Po vykonání se na mladistvého pohlíží, jako by nebyl odsouzen (Jelínek a kol., 2009b).

Vyhoštění

Trestní zákoník pojednává také o úpravě trestního opatření vyhoštění. Vyhoštění může soud pro mládež mladistvému uložit s přihlédnutím k jeho nejlepšímu zájmu, k rodinným a osobním poměrům a za podmínky, že není občanem České republiky a je to nutné pro zajištění bezpečnosti lidu a majetku, ve výměře od jednoho do pěti let. Uložení není přípustné, zdali soud nezná příslušnost pachatele, pachateli byl udělen azyl, má na území České republiky povolen trvalý pobyt, je občanem Evropské unie a v posledních 10 letech pobývá na území České republiky nebo je pachatel dítě a občan Evropské unie (leďa by vyhoštění bylo v jeho nejlepším zájmu). Podmínkou je, že u mladistvého, který je občanem Evropské unie, musí být neuložení tohoto opatření důvodem k vážnému ohrožení bezpečnosti státu nebo veřejného pořádku (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník).

Domácí vězení

Druhým nejprísnějším trestem (po trestu odnětí svobody) je od 1. 1. 2010 alternativní trest domácí vězení, který je upraven v trestním zákoníku. Je uložen mladistvému, který se dopustil takového provinění, jako kdyby dospělý spáchal přečin (tj. trestný čin z nedbalosti nebo úmyslný trestný čin s horní hranicí trestní sazby do pěti let), maximálně na dvě léta. Pachatel je povinen písemně slíbit, že se bude ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatních dnech ve stanovené době (20:00 – 05:00 hodin) zdržovat v určeném obydlí a bude spolupracovat s pracovníky Probační a mediační služby, kteří vykonávají namátkové kontroly. Od 1. 7. 2012 se jako další způsob kontroly uplatňuje „elektronický monitoring“ (viz dále). U mladistvých může nastat problém v případě, kdyby jejich zákonní zástupci nesouhlasili se vstupem probačního úředníka do obydlí. Soud může zároveň uložit vykonání výchovných opatření (<https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/>).

Elektronický monitoring

Dne 1. 7. 2012 zahájila Probační a mediační služba ČR s podporou Ministerstva spravedlnosti ČR experiment „Elektronický monitoring“. Jedním z cílů experimentu, který trval do konce listopadu 2012, bylo otestovat v osmi soudních krajích systém elektronického monitorování odsouzených pomocí náramků a využít získané zkušenosti pro zavedení tohoto elektronického kontrolního nástroje do praxe trestní justice. Probační a mediační služba realizovala experiment ve spolupráci se společností 3M, která zvítězila ve výběrovém řízení na realizaci experimentu. Probační a mediační služba měla k dispozici 25 monitorovacích zařízení. V průběhu experimentu prošlo monitorovacím programem celkem 47 osob, z toho 43 odsouzených k trestu domácího vězení a opatření domácího vězení v rámci podmíněného propuštění a čtyři probační úředníci v pilotních střediscích, kteří testovali především různé varianty porušení monitorovacího režimu. Z experimentu bylo v jeho průběhu vyloučeno 5 odsouzených, kteří nedodrželi stanovené podmínky monitorovacího programu. Jelikož byl vstup do experimentu dobrovolný (zájemců z řad odsouzených bylo více než zařízení), za porušení následovalo vyloučení z experimentu a obnovení intenzivních namátkových kontrol. Pro zavedení elektronického monitoringu do praxe trestní justice hovoří jak odborná připravenost Probační a mediační služby, srovnání finančních nákladů na výkon trestu odnětí svobody a nákladů na provoz elektronického monitoringu (jeden den/jedna osoba ve výkonu trestu 1000,-- Kč, jeden den elektronického monitoringu/jedna osoba 165,-- Kč), tak i příspěví ke snížení přeplněnosti českých věznic (https://www.pmscr.cz/scripts/aktuality_detail.php?IDA=513).

Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Jedná se o další trestní opatření ukládané podle trestního zákoníku. K uložení zmíněného opatření je nutné, aby se mladistvý dopustil úmyslného provinění na sportovní, kulturní nebo společenské akci. Opatření může být uloženo maximálně na dobu pěti let buď samostatně, nebo vedle jiného, výchovného, opatření. Cílem je, aby se mladistvý dále nezdržoval v rizikovém prostředí. Mladistvý je povinen spolupracovat s probačním úředníkem podle stanoveného probačního plánu, např. vykonat program sociálního výcviku, psychologického poradenství nebo se, v době konání další akce, dostavit na útvar Police České republiky (Jelínek a kol., 2009b).

Odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení) a odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem (podmíněné odsouzení s dohledem)

Podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem patří mezi alternativy k trestu odnětí svobody nepodmíněně. Soud pro mládež stanoví zkušební dobu na jeden až tři léta, může uložit výchovná opatření a zároveň ponechat podmíněné odsouzení v platnosti, i když mladistvý zavinil příčinu k nařízení výkonu odnětí svobody, a stanovit nad ním dohled probačního úředníka, prodloužit zkušební dobu maximálně o dvě léta nebo uložit jiná výchovná opatření (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník).

Odnětí svobody nepodmíněně

Posledním trestním opatřením, které může soud pro mládež uložit, je nepodmíněné odnětí svobody. Soud ho uloží na dobu jednoho až pěti let, jestliže by uložení jiných trestních opatření nepostačovalo k dosažení účelu tohoto zákona s ohledem na osobu mladistvého a použitá opatření. V případě, že mladistvý spáchá provinění, za které trestní zákoník umožňuje uložení výjimečného trestu a závažnost provinění je mimořádně vysoká, uloží soud odnětí svobody na pět až deset let. Výkon trestu mladistvých je upraven v zákoně č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody (§ 60 – § 65) a uskutečněn ve věznicích pro mladistvé, ve věznicích odděleně od ostatních nebo ve zvláštních odděleních pro mladistvé, pokud nepřekročili devatenáctý rok. Po devatenáctém roce můžou toto trestní opatření vykonat ve věznici pro ostatní odsouzené (Jelínek a kol., 2009b).

4 Činnost a postupy vybraných institucí doplněné o případové studie

Tato kapitola demonstruje na šesti případových studiích činnost a postupy vybraných institucí. Případové studie byly poskytnuty Magistrátem ve Frýdku – Místku.

4.1 Činnost a postup vybraných institucí

Mezi orgány činné podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže patří policejní orgány, státní zastupitelství a soudy pro mládež, dále orgány sociálně - právní ochrany dětí, střediska Probační a mediační služby, zájmová sdružení občanů a osoby realizující probační programy. Probační a mediační služba, zájmová sdružení občanů a osoby realizující probační programy však nejsou subjekty řízení, protože mezi nimi a ostatními orgány nevznikají žádné trestně právní vztahy. Soudci, státní zástupci, úředníci Probační a mediační služby a příslušníci policejních orgánů, kteří působí v trestních věcech mládeže, jsou povinni dodržet zásadu odbornosti, tj. znalostí otázek souvisejících s výchovou mládeže tak, aby byl dodržen výchovný účel řízení (Šubrt, 2008).

4.1.1 Systém včasné intervence

Systém včasné intervence (dále SVI) je projektem odboru prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR, který představuje systémové propojení a rychlé předávání informací mezi subjekty zabývající se problematikou delikventních dětí. Tento projekt je postaven na třech pilířích, kdy první z nich vytváří metodickou spolupráci mezi orgánem sociálně - právní ochrany dětí, Policií ČR, soudy, státním zastupitelstvím, Probační a mediační službou, obecní policií, úřady práce, školami a školskými zařízeními, zdravotnickými zařízeními a nestátními neziskovými organizacemi. Druhý pilíř představuje jednotné informační prostředí, které umožňuje předávání, sdílení, doplňování informací mezi účastníky SVI a závisí na materiálně technickém zabezpečení, na legislativních podmínkách a na prostupnosti resortních databází. Poslední pilíř prezentuje konkrétní praktická opatření, která tvoří samotný proces nápravy delikventa. Obsah nápravného procesu je závislý na personálních a materiálně technických podmínkách a také na iniciativě a schopnosti místně působících subjektů poskytovat doplňkové služby (<http://www.sviportal.cz/Default.aspx>)

Systém včasné intervence se skládá z

- řídicího výboru, který garantuje závaznost a prosaditelnost přijímaných opatření, doporučení a postupů
- týmu pro mládež, jenž je složený ze zástupců institucí, které ze zákona přicházejí do kontaktu s rizikovými a ohroženými dětmi a také s oběťmi trestných činů,
- hlavních subjektů systému, mezi které patří
 - obecní úřad obce s rozšířenou působností (popř. Magistrát) – odbor sociálních věcí, oddělení sociálně - právní ochrany dětí,
 - okresní (městské) ředitelství Policie ČR – pracoviště Služby kriminální policie a vyšetřování, která se zabývají odhalováním, šetřením a vyšetřováním trestných činů (přečinů) a činu jinak trestných spáchaných dětmi a na dětech; problematikou návykových látek; kontrolní a metodickou činností,
 - obvodní (místní) oddělení Policie ČR, která odhalují, šetří, vyřizují v blokovém řízení přestupky spáchané dětmi a na dětech a oznamují to příslušným orgánům; provádí kontrolní a metodickou činnost,
 - středisko Probační a mediační služby (PMS) – pracoviště úředníka se specializací na problematiku dětí,
 - okresní soud a okresní státní zastupitelství – pracoviště soudce a státního zástupce, který se zabývá problematikou dětí,
- dalších spolupracujících subjektů, které mají do Informačního systému SVI přístup formou hlášení
 - obecní policie,
 - školy a školská zařízení – ústavy, střediska výchovné péče, pedagogicko - psychologické poradny,
 - zdravotnická zařízení – nemocnice, pediatři, praktičtí lékaři,
 - nestátní neziskové organizace, které pracují s dětmi a mládeží, realizují probační programy (http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/bezpecnost/delikventi/metodika_svi07.pdf).

Mezi cíle SVI patří pokles trestné činnosti páchané na dětech, snížení míry a závažnosti delikvence dětí a mladistvých, odklon dětských delikventů od kriminální kariéry, sanace rodiny, posílení postavení obětí trestných činů při řešení delikvence dětí, realizace preventivních opatření v dané lokalitě, rychlé předávání informací o dětských pachatelích a obětech trestné činnosti, o podezření na týrání nebo zneužívání dětí, o delikventním jednání dětí a aktivitách jednotlivých subjektů SVI. Práce s rizikovým jedincem musí být rychlá, efektivní a podle individuálního sociálně nápravného plánu zpracovaného pracovníky oddělení sociálně - právní ochrany dětí s donucovacím charakterem, ale pod vlivem restorativní (obnovující) justice (http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/bezpecnost/delikventi/metodika_svi07.pdf).

Restorativní justice se zaměřuje na škody, které vznikly trestnou činností, a usiluje o zohlednění potřeb oběti. Do procesu řešení zapojuje poškozeného, pachatele i komunitu a podporuje odpovědnost pachatele při řešení vzniklého stavu. Proces restorativní justice je založen na principu respektu vůči oběti, dalším poškozeným osobám, ale i k pachateli, dále na odpovědnosti pachatele za způsobenou újmu, na dobrovolnosti, dialogu a individualitě (Štern a kol., 2010).

4. 1. 2 Policejní orgán

Místní příslušnost policejního orgánu je v řízení proti mladistvému i ve věcech činů jinak trestných spáchaných dítětem mladším patnácti let stejná, jako místní příslušnost soudu pro mládež. K řízení je příslušný policejní orgán, v jehož obvodu mladistvý bydlí, pracuje nebo se zdržuje, pokud zde nemá trvalé bydliště (Šubrt, 2008).

Postup při prověřování a dokumentování kriminality

- V případě, že policejní orgán zjistí, že se dítě mladší patnácti let dopustilo činu jinak trestního, neprodleně o tom informuje státního zástupce, orgán sociálně - právní ochrany dětí a zákonné zástupce.
- Dítě mladší patnácti let, které se dopustilo činu jinak trestného, lze předvolat k podání vysvětlení jedině prostřednictvím jeho zákonného zástupce nebo osoby, která je odpovědná za jeho výchovu, orgánu sociálně - právní ochrany dětí a Probační a mediační služby.

- Jako místo k provádění služebního úkonu slouží služební místnost policie, kancelář státního orgánu nebo místo, které může s ohledem na okolnosti případu a duševní stav a vývoj dítěte mladšího patnácti let, přispět k jeho správnému vedení a žádoucímu výsledku. Ve výjimečných případech může být služební úkon proveden i v místě bydliště dítěte.
- Pokud se jedná o neodkladné nebo neopakovatelné úkony u zvlášť závažného chování, lze služební úkony s dětmi do patnácti let provést také v době mezi 22:00 – 06:00 hodinou. Jinak se využívá času do 22:00 hodin.
- Ve zvláštních případech je šetření dítěte do patnácti let prováděno na útvaru policie, kde jej konají policisté v občanském oděvu.
- Při prošetřování podezření ze spáchání činu jinak trestného dítětem mladším patnácti let, specialista pečlivě dokumentuje příčiny jednání, vyžádá si od příslušného orgánu sociálně - právní ochrany dětí zprávy o zjištění jeho poměrů a dodržuje ochranu soukromí.
- Zjistí-li specialista, že došlo k trestné činnosti spáchané na dítěti, ihned informuje příslušný orgán sociálně - právní ochrany dětí tak, aby mohla být zajištěna jeho případná opatrovnická úloha v trestním řízení a přijata preventivní opatření k zamezení dalšího negativního vlivu pachatele. Mezi trestnou činnost, kdy je dítě poškozeným, patří především trestné činy proti životu a zdraví, trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti, lidskosti, trestné činy proti rodině a mládeži, domácí násilí, nedovolená výroba nebo držení omamných a psychotropních látek a jedů, hrubě narušující občanské soužití.
- K vysvětlení závažné trestné činnosti páchané na dětech, osobách mentálně postižených a jiných osobách, které mají ztíženou nebo znemožněnou verbální komunikaci, se využívají demonstrační pomůcky dvojice loutek JÁJA A PÁJA. Práce s loutkami je svěřena specialistům, kteří se zabývají řešením kriminality, i mimorezortním subjektům, např. psychologům, psychiatrům, lékařům, sexuologům (Závazný pokyn policejního prezidenta ze dne 2. dubna 2008, kterým se upravuje problematika mládeže).

Vztahy k orgánům sociálně - právní ochrany dětí, Probační a mediační služby, školství a zájmových sdružení občanů

Spolupráce uvedených orgánů spočívá především v poskytování údajů potřebných pro realizaci sociálně - právní ochrany a uskutečnění probačních programů, účasti v odborných komisích k řešení problematiky mládeže a při preventivně - výchovných akcích, podílu na monitorování vybraných závadných jednání, součinnosti v oblasti pátrání a následného navrácení dítěte a při poskytování sociálně - právní ochrany dětí. Policisté spolupracují také s výchovnými poradci, s metodiky prevence, pedagogicko - psychologickými poradnami při vyhledávání případů závadného chování a jednání a při konání preventivně výchovných akcích (Šubrt, 2008).

4. 1. 3 Státní zastupitelství

Státní zastupitelství tvoří soustava úřadů státu k jeho zastupování při ochraně veřejného zájmu ve věcech svěřených zákonem do jeho působnosti. Zákon o státním zastupitelství upravuje působnost, postavení, vnitřní vztahy, správu a organizaci státního zastupitelství. Soustava státního zastupitelství je tvořena Nejvyšším státním zastupitelstvím, vrchním státním zastupitelstvím, krajským státním zastupitelstvím a okresním státním zastupitelstvím, jejichž sídla se shodují se sídly a obvody soudů. Státní zastupitelství je orgánem veřejné žaloby v trestním řízení, dohlíží nad dodržováním právních předpisů ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranné léčby, zabezpečovací detence, ochranné a ústavní výchovy, podílí se na prevenci kriminality a poskytování pomoci obětem trestných činů, podává návrh na zahájení občanského soudního řízení. Působnost státního zastupitelství zajišťuje výkonem své funkce státní zástupce. Jedná se o člověka, který je bezúhonný, způsobilý k právním úkonům, vysokoškolsky vzdělaný v magisterském studijním programu v oblasti práva, starší než 25 let, jmenován na návrh nejvyššího státního zástupce ministrem spravedlnosti do určitého státního zastupitelství (Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství).

Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně o trestním řízení ve věcech mládeže upravuje postup státních zástupců v trestním řízení ve věcech protiprávních činů mladistvých podle zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. Tento pokyn se, ve věcech protiprávních činů spáchaných dětmi do patnácti let, vztahuje jen na dozor prověřování skutečností před podáním návrhu na zahájení řízení o uložení opatření. K doзору mladistvého, proti kterému je řízení vedeno, je místně příslušný státní zástupce státního zastupitelství, v jehož obvodu mladistvý bydlí, zdržuje se, pracuje nebo bylo provinění spácháno či v jehož obvodu vyšel čin najevo. Jestliže mladistvý v průběhu přípravného řízení změnil své trvalé bydliště nebo místo práce, příslušnost státního zástupce k doзору se nemění (Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 8. září 2009, o trestním řízení ve věcech mládeže).

Postup při ukládání výchovných opatření mladistvým v přípravném řízení

V případě, že státní zástupce rozhodl o uložení některého výchovného opatření mimo zvláštní způsoby řízení (podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání a odstoupení od trestního stíhání) a mladistvý výchovné opatření zcela nebo zčásti vykonal, státní zástupce přihlédne k této okolnosti v rozhodnutí, které ukončuje přípravné řízení. Mladistvý dává výslovný souhlas s uložení výchovného opatření (dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení, napomenutí s výstrahou), který může odvolat až do pravomocného skončení řízení, i po tom, jestliže se ukáže, že plnění výchovného opatření je pro něj nemožné nebo jej nelze spravedlivě požadovat. Státní zástupce rozhodne o uložení výchovného opatření usnesením, v jehož výrokové části je uveden druh uloženého výchovného opatření, přesné vymezení, jakým povinností se musí mladistvý podrobit, právní kvalifikace jednání mladistvého, údaj o tom, že výchovné opatření se ukládá se souhlasem mladistvého na určitou dobu. Dále je zde uvedeno příslušné středisko Probační a mediační služby, které bude vykonávat dohled. Toto usnesení se doručí mladistvému, jeho zákonnému zástupci, obhájci, orgánu sociálně - právní ochrany dětí a středisku PMS, požádal-li je státní zástupce o výkon uloženého výchovného opatření.

Státní zástupce nařídí (po právní moci usnesení) Probační a mediační službě výkon dohledu probačního úředníka, včetně povinnosti informovat státního zástupce o neplnění podmínek dohledu nebo uložených výchovných povinností nebo omezení a zjišťování údajů o osobě a poměrech mladistvého. O zrušení nebo změně uloženého výchovného opatření rozhodne státní zástupce usnesením a odkáže se na to usnesení, jenž výchovné opatření uložilo. (Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 8. září 2009, o trestním řízení ve věcech mládeže).

Zahájení trestního stíhání mladistvého

Státní zástupce prověří, zda policejní orgán informoval o zahájení trestního stíhání mladistvého jeho zákonné zástupce, orgán sociálně - právní ochrany dětí a Probační a mediační službu, dále přezkoumává, jestliže měl mladistvý obhájce od okamžiku, kdy byla proti němu použita opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, nebo provedeny úkony podle trestního řádu (Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 8. září 2009, o trestním řízení ve věcech mládeže).

Odstoupení od trestního stíhání

Učinil-li státní zástupce rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání mladistvého, vychází z výsledků uložených výchovných opatření mladistvému. Souhlas s uložením výchovného opatření není vyžadován s výjimkou účasti na probačním programu. Součástí rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání je výrok o zastavení trestního stíhání pro skutek, ve kterém bylo spatřováno provinění. Jestliže mladistvý do tří dnů od doby, kdy mu bylo oznámeno usnesení o odstoupení od trestního stíhání, prohlásí, že na projednání věci dále trvá, je odstoupení od trestního stíhání zastaveno a v trestním stíhání se dále pokračuje. S tímto je obeznámen mladistvý, zákonný zástupce, obhájce, orgán sociálně - právní ochrany dětí, poškozený a Probační a mediační služba, jestliže byla ve věci činná (Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 8. září 2009, o trestním řízení ve věcech mládeže).

Ochranná opatření

Jestliže nebude možné v době podání návrhu na uložení ochranné výchovy ji ihned vykonat, navrhne státní zástupce soudu pro mládež, aby do doby jejího zahájení nařídil dohled probačního úředníka. Státní zástupce také navrhuje soudu pro mládež přeměnu ochranné výchovy ve výchovu ústavní a naopak (Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 8. září 2009, o trestním řízení ve věcech mládeže, Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže).

Vazba

Před tím, než podá státní zástupce návrh na vzetí mladistvého do vazby, zabývá se také možnostmi nahrazení vazby zárukou zákonného zástupce nebo zájmového sdružení, slibem mladistvého, dohledem probačního úředníka, péčí důvěryhodné osoby nebo peněžitou zárukou. Pominou-li důvody vazby (obava, že mladistvý uprchne nebo se bude skrývat, bude ovlivňovat svědky nebo bude pokračovat v páchání provinění), státní zástupce rozhodne usnesením o propuštění mladistvého na svobodu (Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 8. září 2009, o trestním řízení ve věcech mládeže, Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, Zákon č. 141/1961, trestní řád).

4. 1. 4 Soudy pro mládež

Nejvyšším stupněm v posuzování činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími patnácti let a ve věcech mladistvých je soud pro mládež, kterým se rozumí zvláštní senát, předseda takového senátu nebo samosoudce příslušného okresního, krajského, vrchního a Nejvyššího soudu. Po projednání věci policejním orgánem a státním zastupitelstvím vydává soud pro mládež rozhodnutí o zvoleném opatření. Řízení v trestních věcech mladistvých koná soud pro mládež podle místní příslušnosti mladistvého (Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže).

4. 1. 5 Probační a mediační služba

Probační a mediační služba (dále PMS) je instituce, která vychází ze sociální práce a trestního práva. Usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností, dále organizuje a zajišťuje efektivní a důstojný výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality. Mezi její činnosti patří začlenění obviněného (pachatele) do života společnosti bez dalšího porušování zákonů, zapojení poškozeného do procesu vlastního odškodnění a obnova jeho pocitu bezpečí a důvěry ve spravedlnost, a ochrana společnosti účinným řešením konfliktních stavů a efektivní zajištění realizace uložených alternativních trestů a opatření (https://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=10).

Probační a mediační služba provádí úkony probace a mediace ve věcech projednávaných v trestním řízení. Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě definuje probaci jako organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrolu výkonu trestů, které nejsou spojeny s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život. Za mediaci označuje mimosoudní zprostředkování při řešení sporu mezi obviněným a poškozeným tak, aby s jejich souhlasem došlo k urovnání konfliktního stavu (Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě).

PMS se člení na 74 středisek v sídlech okresních soudů rozdělených do 8 krajů podle staré soudní soustavy, kde její úkoly plní probační úředníci a asistenti v pracovním poměru pod řízením vedoucího střediska. Kromě probace a mediace se pracovníci zabývají i jinými odbornými činnostmi, např. obecně prospěšnými pracemi, obětmi trestných činů, dohledem nad podmíněně propuštěnými, domácím vězením, prací s mladistvými (https://www.pmscr.cz/download/03_ORG_RAD_PMSCR_struktura_21052010.pdf).

Pro pracovníky PMS je práce s mladistvými a dětmi specifická oblast činnosti a věnují se jí pouze specialisté v této oblasti, kteří usilují o nejrychlejší vstup do případů. Už v rámci přípravného řízení navrhnou spolupráci – mediaci - mladistvým pachatelům, jejich rodinám a poškozeným, nabízí mladistvému vhodné probační programy a jiná výchovná opatření, která lze se souhlasem mladistvého uložit už v přípravném řízení. Cílem v této oblasti je urovnání konfliktu, rychlá intervence, náhrada škody poškozenému, zvolit účelné a odpovídající opatření pro mladistvého a hlavně posílit výchovné působení tak, aby se příště zdržel dalšího protiprávního jednání. Služby PMS jsou bezplatné a může o ně požádat jak mladistvý, jeho zákonní zástupci, tak i samotný poškozený. Specialisté na práci s mládeží se řídí metodickým standardem PMS pro práci s mladistvými, kde svoji pozornost zaměřují také na spolupráci s rodinou a s jeho nejbližším sociálním a výchovným okolím. Práce s mládeží je kombinací sociální kontroly a pomoci (http://www.pmscr.cz/scrpits/index.php?id_nad=56).

Pracovník PMS se v přípravném řízení a řízení před soudem zaměřuje především na:

- přípravu podkladů – písemné zprávy o osobních, rodinných a sociálních poměrech a aktuální životní situaci mladistvého, návrh na využití odklonu v trestním řízení pro státního zástupce, soudce pro mládež,
- jednání s kurátory, pracovníky orgánu sociálně - právní ochrany dětí, s pracovníky školských zařízení, středisky výchovné péče,
- zprostředkování kontaktu na jiné odborníky
- uspořádání společného jednání s poškozenými – mediace mezi pachatelem a obětí s následným jednáním o poskytnutí pomoci, náhradě škody,
- předjednání a volbu přiměřeného opatření (Štern a kol., 2010).

Ve vykonávacím řízení je pracovník zaměřen na:

- výkon dohledu, výkon dohledu nad uloženými povinnostmi a omezeními a uloženými trestnými opatřeními,
- vypracování zprávy o průběhu dohledu,
- spolupráci s dalšími odborníky, organizacemi a rodinou klienta (Štern a kol., 2010).

Policie ČR zasílá všechna usnesení o zahájení trestního stíhání mladistvých příslušnému středisku PMS, kde specialista pro práci s mládeží rozhodne, jestli PMS vstoupí do trestního řízení a zahájí v něm další kroky. Rozhoduje se individuálně podle okolností případu a osoby mladistvého. V přípravném řízení je spolupráce mladistvého, dítěte mladšího než 15 let i poškozených, dobrovolná. Ve vykonávacím řízení zasílá soud pro mládež rozhodnutí a pověření k výkonu probačních činností střediskům PMS standardně. Po prostudování usnesení o zahájení trestního stíhání si pracovník pozve (většinou písemně dopisem) mladistvého pachatele a jeho zákonné zástupce na úvodní jednání do střediska PMS. Vypracuje spis, který postoupí na státní zastupitelství, státní zástupce věc posoudí a rozhodne, zda mladistvého obžaluje a věc bude poté řešena před soudem, nebo využije mimosoudního řešení případu, včetně institutů některého z odklonů od běžného trestního řízení. Po dohodě s mladistvým a jeho zákonným zástupcem, může pracovník pozvat poškozené na společné mediační setkání. Pracovník zašle zprávu o společném setkání na okresní státní zastupitelství, které může rozhodnout o podmíněném zastavení trestního stíhání se zkušební dobou, během které by měl mladistvý vykonat např. výchovné opatření - probační program, uloženou povinnost - nahradit škodu (podle návrhu pracovníka PMS). Jestliže se mladistvý osvědčí, tzn., vykoná uložená opatření, nebude mít záznam v rejstříku trestů (Štern a kol., 2010).

4. 1. 6 Orgán sociálně - právní ochrany dětí

Orgán sociálně - právní ochrany dětí (dále OSPOD) hájí práva dětí na příznivý vývoj a řádnou výchovu, chrání jejich oprávněné zájmy, včetně ochrany jejich jmění, činí kroky k obnovení narušených funkcí rodiny a zabezpečuje náhradní rodinné prostředí pro děti, které nemůžou být dočasně nebo trvale ve vlastní rodině. OSPOD poskytuje sociálně - právní ochranu dětem,

- jejichž rodiče zemřeli, zneužívají práva nebo neplní povinnosti, které vyplývají z rodičovské zodpovědnosti,
- které vedou nemravný nebo zahálčivý život, zanedbávají školní docházku, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, živí se prostitucí, spáchaly trestný čin, narušují občanské soužití, dopouští se útěků od rodičů nebo jiných osob, které jsou odpovědné za jejich výchovu,

- na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo je podezření ze spáchání takového činu,
- které jsou opakovaně umísťovány do zařízení zajišťující okamžitou pomoc na žádost rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců,
- které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte,
- které jsou žadateli o azyl odloučenými od svých rodičů (Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí).

Sociálně - právní ochranu vykonávají orgány sociálně - právní ochrany, jimiž jsou

- krajské úřady,
- obecní úřady obcí s rozšířenou působností,
- obecní úřady a újezdni úřady
- Ministerstvo práce a sociálních věcí,
- Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně,
- Úřady práce České republiky – krajské pobočky
- obce v samostatné působnosti,
- kraje v samostatné působnosti,
- komise pro sociálně - právní ochranu dětí,
- pověřené osoby (Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí).

Kromě orgánu sociálně - právní ochrany dětí, kde svoji činnost vykonávají sociální pracovníci, může existovat oddělení sociálního poradenství pro mládež, zastoupené kurátory pro mládež (např. Magistrát města Frýdku - Místku), jenž

- se zaměřují na práci s dětmi a mladistvými, kteří se dopustili protiprávního jednání (činu jinak trestného, provinění, přestupku podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže) a osobami odpovědnými za jejich výchovu,
- vykonávají státní správu na úseku sociálně – právní ochrany dětí a na úseku péče o rodinu a děti,

- vykonávají opatření na ochranu dětí, sledují výkon ústavní a ochranné výchovy, spolupracují s věznicemi, konají péči o děti vyžadující zvýšenou pozornost a sociálně právní ochranu ve zvláštních případech,
- realizují výkon funkce opatrovníka a poručníka,
- provádějí terénní sociální práci,
- poskytují nebo zprostředkovávají odbornou pomoc rodičům a jiným osobám odpovědným za výchovu při řešení závažných výchovných problémů dětí (opakované útky domova, zneužívání návykových látek, včetně alkoholu, záškoláctví),
- vedou statistiku vlastní rozhodovací činnosti a spolupracují na přípravě a shromažďování údajů pro celostátní a rezortní výkazy,
- spolupracují s úřady práce při zprostředkování zaměstnání pro mladistvé propuštěné z ústavní výchovy, ochranné výchovy nebo z výkonu trestu odnětí svobody,
- sledují nepříznivé vlivy působící na děti, zjišťují jejich příčiny vzniku a činí opatření k omezení působení těchto jevů (<http://www.frydekmiestek.cz/cz/obcan/organy-mesta/magistrat-mesta/odbor-socialni-pece/organizacni-napl/>).

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže upravuje spolupráci OSPOD s orgány činnými v trestním řízení. Tyto orgány dodržují zásadu spolupráce především k zajištění výchovného účelu řízení, vytváří součinnost také s PMS a dalšími zájmovými sdruženími občanů a osob realizující probační programy. OSPOD je vyrozuměn o zadržení, zatčení nebo vzetí mladistvého do vazby, zjišťuje a zpracovává zprávu o osobních, rodinných a sociálních poměrech a aktuální životní situaci mladistvého, kterou zákon ukládá vypracovat i PMS, proto může někdy docházet k duplicitě a klienti a rodiny mohou mít pocit, že stejnou věc řeší dvakrát a ztrácí tak motivaci ke spolupráci. Dále je OSPOD obeznámen o zahájení trestního stíhání mladistvého, o hlavním líčení a veřejném zasedání, může podávat návrhy na změnu výchovných opatření, upuštění od výkonu nebo propuštění z ochranné výchovy. OSPOD se účastní úkonů až v řízení před soudem, nikoli už v přípravném řízení.

V případě, že v přípravném řízení zákonný zástupce nemůže vykonávat svá práva, ustanoví státní zástupce pro výkon těchto práv opatrovníka, což je zpravidla OSPOD. Za těchto podmínek je však OSPOD participujícím subjektem i opatrovníkem, i když funkce zmíněného orgánu jsou neslučitelné, protože opatrovníkem nemůže být zaměstnanec orgánu pověřeného péčí o mládež, který je ve stejné věci zástupce tohoto orgánu v trestním řízení (Císařová, Šubrt, 2011).

4. 1. 7 Zájmová sdružení občanů a osoby realizující probační programy

Zájmová sdružení občanů, osoby realizující probační programy nebo osoby, které se věnují sociální práci, mohou podle zákona stanoveným způsobem upozorňovat orgány činné podle tohoto zákona a příslušný orgán sociálně - právní ochrany dětí na spáchání provinění mladistvým. Také se mohou podílet na výkonu soudních rozhodnutí a na nápravě mladistvých při vytváření jejich sociálního zázemí (Jelínek a kol., 2009b).

O probačních programech, jako o uloženém výchovném opatření, je pojednáno již výše v diplomové práci.

4. 2 Případové studie

Tato kapitola analyzuje případové studie mladistvých pachatelů. Prvotní myšlenkou bylo srovnat postup a spolupráci vybraných institucí v roce 1950, 1970, 1990 až po současnost v souvislosti na návaznost vybraných právních norem:

- Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon,
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon,
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon,
- Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním,
- Zákon č. 141/1961, trestní řád,
- Zákon č. 283/1991 Sb., zákon České národní rady o Policii České republiky,
- Zákon č. 273/2009 Sb., o Policii České republiky,
- Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě,
- Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

Poskytnout potřebné informace a případové studie mi byl ochoten Magistrát ve Frýdku – Místku, odbor Sociálního poradenství pro mládež zastoupený Mgr. Miroslavou Stopkovou. Původním plánem bylo zmapovat období kolem roku 1950, ale spisy z této doby již byly v archivu i ve spisovně nedohledatelné. Proto se první případ této diplomové práce začíná odvíjet až v roce 1994, kdy bylo mladistvému pachateli 17 let. Cílem této podkapitoly je zjistit název a postup orgánů činných v konkrétní době a způsob, jakým byli mladiství potrestáni. Pro tuto práci bylo použito šest spisů, jejichž záměrem není zabývat se rodinnou a sociální anamnézou. Za zlomový je považován rok 2004, kdy nabývá účinnosti Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, a mladiství tak přestávají být trestáni podle Zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona jako dospělí.

4. 2. 1 – Rok 1994

První ze šesti vybraných případů se stal v roce 1994, kdy bylo mladistvému 17 let. Opakovaně se dopouštěl různých krádeží. Byl vyšetřován Policií České republiky, okresním úřadem vyšetřovacím. Dále se případem zabýval okresní úřad, referát sociálních věcí, oddělení péče o rodinu a děti a okresní státní zastupitelství. Mladistvému byl okresním soudem uložen trest odnětí svobody v délce 1 měsíce, který byl podmíněně odložen na zkušební dobu jednoho roku. V roce 1994 se soud řídil platným trestním zákonem – Zákon č. 140/1961 Sb. a Zákonem č. 283/1991 Sb., zákonem České národní rady o Policii České republiky.

4. 2. 2 – Rok 2002

Mladistvý narozený v roce 1985 spáchal v roce 2002 provinění neoprávněného užívání a poškozování cizí věci. Byl vyšetřován Policií České republiky - okresním ředitelstvím, službou kriminální policie a vyšetřování. Poté se případu věnoval městský úřad, oddělení sociálně - právní ochrany dětí. Obviněný složil k okresnímu soudu písemný slib o tom, že povede řádný život a nedopustí se další trestné činnosti podle Zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu, §73 odst. 1, písm. b).

4. 2. 3 – Rok 2010

Následující mladistvý pachatel, narozen v roce 1994 měl od dětství výchovné problémy, dopouštěl se útěků, drobných krádeží, užíval návykové látky. S přibývajícím věkem byl agresivnější, mařil výkon nařízených soudních rozhodnutí a dokonce napadl vychovatele ve výchovném zařízení. V roce 2010 mu soud uložil trestní opatření odnětí svobody nepodmíněně na čtyři měsíce ve věznici pro mladistvé. Po vykonání trestu se obrátil na Dům na půli cesty, který mu poskytl ubytování.

4. 2. 4 – Rok 2011

Mladistvý z dalšího spisu, narozen v roce 1993, se v roce 2011 před dosažením zletilosti, dopustil provinění pohlavního zneužití nezletilé a ohrožení mravního vývoje dítěte. Případ šetřila Policie České republiky – krajské ředitelství policie, územní odbor, oddělení obecné kriminality. Soudem pro mládež bylo uloženo trestní opatření odnětí svobody na šest měsíců s podmíněným odkladem na zkušební dobu jednoho roku. Zde je postupováno podle platného Zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákon a Zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

4. 2. 5 – Rok 2011

Následující případ pojednává o pachateli narozeném v roce 1995, který v roce 2011 spáchal trestný čin podílnictví podle Zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákona, § 214 odst. 1, písm. a) na krádeži. Nejdřív případ vyšetřuje Policie České republiky - krajské ředitelství, oddělení obecné kriminality, následuje projednání magistrátem, orgánem sociálně - právní ochrany dětí. Soud mladistvému uložil obecně prospěšné práce v délce 300 hodin.

4. 2. 6 – Rok 2012

Poslední z vyňatých případů se zabývá mladistvým narozeným v roce 1995, který od svých 16 let páchal drobné krádeže a vloupání pod vlivem návykových látek. Po vyšetřování Policií České republiky – krajské ředitelství, oddělení obecné kriminality, odmítl léčbu a dále páchal uvedená provinění. Kauza byla dále projednávána magistrátem, orgánem sociálně - právní ochrany dětí a Probační a mediační službou. V roce 2012 soud pro mládež uložil mladistvému pachateli výchovnou povinnost podle Zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, § 19 odst. 1, písm. e) – neužívat návykové látky.

5 Výchova a vzdělávání v zařízeních ústavního typu

Tato kapitola pojednává o výchově a vzdělávání dětí a mladistvých v zařízeních ústavního typu, mezi které můžeme zařadit zařízení pro výkon ochranné výchovy, zařízení pro výkon ochranné léčby, zabezpečovací detence a také nejpřísnější instituci, kterou je věznice pro mladistvé. Protože Česká republika zaručuje právo každého na vzdělání, jež je zakotveno v Listině základních práv a svobod (čl. 33) a ve školském zákoně, musí toto právo zajistit i již zmíněná zařízení. Školní docházka je povinná po dobu devíti školních roků, nejvýše však do školního roku, ve kterém žák dosáhne sedmnácti let (Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon).

5.1 Ochranná výchova

Školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a střediska preventivních služeb musí, podle zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, zajistit právo každého dítěte na výchovu a vzdělávání. Účelem tohoto zákona je zabezpečit zdravý vývoj dítěte, řádnou výchovu a vzdělávání. Pro děti, které z důvodů závažné poruchy chování nemohou plnit povinnou školní docházku v jiné škole, zřizuje zřizovatel zařízení školu s odpovídajícími vzdělávacími programy jako součást zařízení. Pro tyto děti je po skončení povinné školní docházky zřízena škola, která poskytuje střední vzdělání. Pro děti, jež nedosáhly základního vzdělání nebo základů vzdělání, zajistí zařízení vzdělávání podle příslušného vzdělávacího programu (Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních).

5.1.1 Zařízení ochranné výchovy

Mezi zařízení, které zajišťují péči o děti s uloženou ochrannou výchovou, patří dětský domov se školou a výchovný ústav. **Dětské domovy se školou** se odděleně zřizují pro děti s nařízenou ústavní výchovou a s uloženou ochrannou výchovou. Jsou zde umístěovány děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky.

Výchovný ústav pečuje o děti starší 15 let se závažnými poruchami chování a plní funkce sociální, výchovné a vzdělávací. Jsou zřízeny odděleně pro děti s nařízenou ústavní výchovou a uloženou ochrannou výchovou. Může zde být umístěno i dítě starší 12 let s uloženou ochrannou výchovou v případě, že má tak závažné poruchy chování, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou. Při výchovném ústavu se jako jeho součást zřizuje základní nebo speciální škola, střední škola zřízena být může, a tím je právo na vzdělání zajištěno. Děti a mladiství jsou do zařízení umístováni na základě výsledků komplexního vyšetření, zdravotního stavu, jenž zařizuje ústav diagnostický a volné kapacity požadovaného zařízení. Tyto záležitosti musí být vyřízeny do 8 týdnů, po které trvá pobyt v diagnostickém ústavu. Zařízení pro děti a mladistvé s uloženou ochrannou výchovou využívají speciální stavebně - technické prostředky k zabránění útěku těchto dětí. Ředitel zařízení může využívat také audiovizuální systémy k zajištění bezpečnosti svěřených dětí, zaměstnaných osob a majetku. O umístění a využívání audiovizuálního systému musí být děti i zaměstnanci informováni (Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních).

5. 2 Ochranná léčba a zabezpečovací detence

Ochrannou léčbu lze podle zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže uložit jak mladistvému pachateli, tak dítěti mladšímu 15 let. Podle povahy nemoci a léčebných možností uloží soud ochranné léčení ambulantní nebo ústavní, které nařídí zdravotnickému zařízení, ve kterém má být ochranné léčení vykonáno (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže).

Mezi zdravotnická zařízení, **která zajišťují ochrannou léčbu pro děti a mladistvé**, patří dětské psychiatrické léčebny nebo psychiatrické léčebny, jež mají dětská oddělení či oddělení pedopsychiatrie. V této práci jsou představeny psychiatrické léčebny, jež poskytují ústavní ochrannou léčbu a zabezpečovací detenci také dospělým osobám, ale nejsou zde uvedeny psychiatrické léčebny, které se zabývají léčbou závislostí na návykových látkách (http://ap.mzcr.cz/ministerstvo-zdravotnictvi/informace_115a.html).

5. 2. 1 Zdravotnická zařízení pro výkon ochranné léčby

Dětská psychiatrická léčebna Opařany

Dětská psychiatrická léčebna Opařany, odborný léčebný ústav se specializovanou péčí v oboru dětská a dorostová psychiatrie, je největší dětskou psychiatrickou léčebnou v České republice. Zabývá se diagnostikou a terapií dětí a mladistvých s **duševními poruchami** od 3 - 18 let a nabízí jim strukturovanou a komplexní péči jak pro akutní stavy, tak i pro stavy vyžadující dlouhodobější hospitalizaci (<http://www.dploparany.cz/informace-o-prijeti/>).

Dětská psychiatrická léčebna Opařany zřizuje Základní školu při DPL Opařany, která zajišťuje povinnou školní docházku pro děti, jež jsou vzdělávány podle školských vzdělávacích programů pro základní školu, základní školu praktickou a základní školu speciální (<http://www.dpls.net/search.php?rstext=all-phpRS-all&rstema=19>).

Dětská psychiatrická léčebna v Lounech

Dětská psychiatrická léčebna je zdravotnické zařízení s odděleními dětské psychiatrie. Součástí je Základní škola při DPL Louny, která má kapacitu 50 žáků a začleňuje ve své organizaci základní školu, základní školu praktickou a základní školu speciální. Škola je vnitřně uspořádaná do 7 školních tříd, v nichž jsou kombinovány oddělení ZŠ, oddělení ZŠ praktické a ZŠ speciální, vždy podle aktuálního počtu žáků v jednotlivých ročnících. Počet žáků v jednotlivých třídách je proměnlivý, ale většinou se pohybuje v rozmezí 6 - 8 žáků. Škola je pevně vázaná na Dětskou psychiatrickou léčebnu, neboť žáky školy jsou pacienti léčebny. Spolupracuje s kmenovými školami žáků, s rodiči žáků, s vychovatelkami a sociálními pracovníky z dětských domovů, s dalšími institucemi. Žáci jsou děti ve věku 6 - 17 let, pacienti léčebny. Převažují děti s **poruchami chování**, významnou skupinou jsou děti s poruchou aktivity a pozornosti (ADHD), děti hyperaktivní s poruchami chování, děti s různými typy a stupni dyslexie, dysgrafie, dyskalkulie. Dále jsou zde děti ze sociálně - patologického prostředí, děti se závislostním chováním, děti agresivní, děti citově deprivované, děti neurotické, děti úzkostné, děti s disharmonickým vývojem osobnosti, děti s výraznými

školními problémy, děti depresivní, se suicidálními tendencemi, děti týrané a zanedbávané, děti šikanované. Výuka probíhá v učebnách ve standardních výukových hodinách, je však diferencovaná, přizpůsobená individuálním potřebám a dispozicím jednotlivých žáků a propojena s obecnými požadavky kladenými na každého člověka ve společnosti. Převažuje výuka v odděleních kombinovaná s individualizovanou výukou jednotlivců v rámci školní třídy. Časová dotace výuky je v rozsahu 18 - 21 hodin pro žáky 1. stupně, a 19 - 24 hodin pro žáky 2. stupně. Hlavní zaměření je na osobnostní, sociální a morální rozvoj žáků, zlepšení jejich sociálních a komunikačních dovedností. Důraz je kladen především na aktivitu žáků, jejich zájem a zapojení do školní práce, jejich schopnost spolupracovat, jejich odpovědnost za své chování, nácvik sebeovládání a dovednost adekvátního sebehodnocení. Dětem jsou ve škole k dispozici speciální pedagogové (http://www.skoladpl.cz/skolni_ramec.htm).

Dětská psychiatrická léčebna Velká Bíteš

Dětská psychiatrická léčebna má kapacitu 50 lůžek a je organizovaná částečně jako terapeutická komunita. K pobytu jsou přijímány děti ve věku 3 – 18 let s duševními poruchami a **poruchami chování**, jejichž hospitalizaci doporučil ambulantní psychiatr nebo jiný lékař. Průměrná doba u léčebného pobytu jsou 3 měsíce, diagnostického pobytu 1 měsíc. Délka hospitalizace je určována na základě individuálního léčebného plánu. Na 1. oddělení jsou hospitalizovány dívky a mladší chlapci, na 2. oddělení starší chlapci. V přízemí budovy se nachází základní škola, do které děti denně docházejí, pokud to jejich zdravotní i psychický stav dovolí. Jedná se o školu malotřídního typu s redukováným rozvrhem 20 hodin týdně. Žáci jsou vzděláváni v programu základních, praktických a speciálních škol. ZŠ při DPL úzce spolupracuje s kmenovou školou dítěte i s terapeutickým týmem. Na přípravu do školy mají děti denně vyhrazený prostor. Děti, které mají splněnou povinnou školní docházku a navštěvují střední odborné učiliště nebo střední školu, i před nástupem do DPL zajistí ve škole individuální studijní plán, eventuálně průběžné přezkoušení, na které mohou, pokud to jejich zdravotní a psychický stav dovolí, v rámci domluvené vycházky s rodiči dojíždět (<http://www.dpl-velkabites.cz/info-pro-verejnost>).

Děti se ve škole vyučují ve třídách (skupinách) malotřídního typu. Tři třídy jsou zřízeny pro žáky 1. stupně. Ve třech třídách se vyučují žáci 2. stupně. Ve škole jsou plněny osnovy vzdělávacích programů, podle kterých se žáci vyučují ve svých kmenových školách: vzdělávací program Základní škola, vzdělávací program zvláštní škola, vzdělávací program Pomocná škola. Výuku provádějí kvalifikovaní a zkušení pedagogové. Důraz je kladen na spolupráci pedagogů a lékařů. Vzhledem k léčebnému pobytu mají děti upravený výukový plán – redukovaný počet vyučovacích hodin. Má-li dítě individuální vzdělávací plán, je vyučováno podle něj. Škola zajišťuje výuku cizích jazyků (angličtina, němčina) a dle přání rodičů přípravu žáka k přijímacím zkouškám. Veškerou dokumentaci a informace (např. odevzdání a odeslání přihlášek atd.) zprostředkovávají kmenové školy. Rodiče mohou kdykoli požadovat informace o jejich dítěti. Vzhledem k tomu, že děti většinou pocházejí ze vzdálených míst, je informativní schůzka s rodiči ve škole možná kdykoli po domluvě s vyučujícím (<http://www.zsdplbites.cz/cz/about.htm>).

Psychiatrická léčebna Bohnice

Největší psychiatrické zařízení v České republice má 17 primariátů a stanic, 36 pavilonů a 6 dalších budov. Pavilon 5 – režimové oddělení pro pacienty s nařízenou **ochrannou léčbou sexuologickou**. Pavilon 17 – příjmové oddělení pro pacienty s nařízenou ochrannou léčbou **protitoxikomanickou, protialkoholní, psychiatrickou** nebo **kombinovanou**. Pavilon 28 – příjmové oddělení pro chlapce a dívky ve věku od 7 do 18 let má 44 lůžek. Na tomto oddělení se neléčí děti a mládí s problematikou závislosti na návykových látkách. Součástí oddělení je základní a zvláštní škola (http://www.plbohnice.cz/o_lecebne/organizace_lecebny/primariaty_a_stanice/cz)

Psychiatrická léčebna Brno

Psychiatrická léčebna v Brně je odborným léčebným ústavem, který poskytuje komplexní psychiatrickou lůžkovou péči, lůžkovou psychiatrickou péči dospělým nemocným se všemi druhy psychických poruch, **ústavní ochrannou léčbu sexuologickou, psychiatrickou, protialkoholní a protitoxikomanickou** včetně **kombinovaných druhů**, ambulantní péči v oborech psychiatrie, neurologie, psychoterapie (<http://www.plbrno.cz/main.php?id=12>).

Psychiatrická léčebna v Dobřanech

Organizace je odborným lůžkovým zdravotnickým zařízením, které zabezpečuje dlouhodobou léčbu a léčebnou rehabilitaci psychicky nemocných pacientů všech věkových kategorií v návaznosti na akutní psychiatrickou léčbu. Zajišťuje mimo jiné také **výkon ochranných léčeb** (<http://www.pldobrany.cz/>)

Na **dětském oddělení PL Dobřany** jsou hospitalizovány děti předškolního a mladšího školního věku, převážně (ale nejen) jde o chlapce s poruchami chování (<http://www.pldobrany.cz/psychologie-psychoterapie-ergoterapie-arteterapie/deske-oddeleni.html>).

Primariát V. oddělení 01 je přijímací, mužské oddělení. Nejčastější problematikou hospitalizovaných pacientů je porucha osobnosti se závažnými poruchami chování a poruchami přizpůsobení. Také závislost na alkoholu či psychoaktivních látkách a z nich vyplývající další psychické poruchy jako jsou odvykáací stavy, psychózy, demence, sebevražedné pokusy a tělesné zdravotní komplikace. Jsou zde hospitalizováni také pacienti se soudně nařízenou **ochrannou ústavní léčbou** (<http://www.pldobrany.cz/primariat-v-odd-1-19-24-25.html>).

Psychiatrická léčebna Havlíčkův Brod

Poskytuje akutní a následnou lůžkovou zdravotní péči v oborech psychiatrie, **dětská a dorostová psychiatrie**, gerontopsychiatrie, léčba návykových nemocí a sexuologie (<http://www.plhb.cz/content/zakladni-udaje>).

Psychiatrická léčebna Horní Beřkovice

Na primariát Specializované psychiatrie I jsou přijímání pacienti s akutními psychotickými onemocněními, pacienti s **poruchami chování**, s nařízenými **ochrannými léčbami psychiatrickými a sexuologickými**. Oddělení sexuologie pro léčbu sexuálních deviací hospitalizuje pacienty s nařízenou ústavní sexuologickou léčbou, kteří jsou schopni absolvovat komplexní léčbu. Oddělení neklidu a ochranné léčby je mužské uzavřené oddělení se zvýšeným dohledem určeno pro neklidné pacienty, které není možno zvládnout na běžném příjmovém oddělení a dále pro pacienty se soudem uloženou ochrannou léčbou psychiatrickou (http://www.plhberkovice.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=3&Itemid=10).

Psychiatrická léčebna Jihlava

Primariát V. tvoří 3 oddělení, z nichž oddělení 4B je **detenční** mužské oddělení určené pro dlouhodobou léčbu závažných psychických poruch a pro výkon **ústavních ochranných psychiatrických léčeb**. Kapacita oddělení je 34 lůžek (<http://www.plj.cz/oddeleni-4b/>).

Psychiatrická léčebna Kosmonosy

Nejstarší psychiatrická léčebna v České republice, pacienti jsou na 16 - ti odděleních, z nichž dvě jsou umístěna na detašovaném pracovišti v Sadské. Na odděleních se pečuje o detoxifikující se pacienty a pacienty s nařízenou ústavní léčbou. Oddělení A 16 – ochranné léčení pro muže – se zabývá soudně nařízenou **ochrannou psychiatrickou léčbou** v celém spektru duševních poruch kromě sexuálních úchylek. Ty hospitalizuje jen v případech spojených s další závažnou psychiatrickou problematikou, která nedovoluje pobyt na sexuologickém oddělení S9. Léčba je především psychoterapeutická, režimová, pracovní a komunitní. Jde o oddělení se závažnou problematikou, kde nedílnou součástí péče je rovněž důraz na zajištění bezpečnosti pacientů i personálu. S9 - Sexuologické oddělení – muži, je oddělení s kapacitou 20 lůžek určeno především pro pacienty se sexuální deviací, kteří se dopustili trestného činu z této motivace a nyní vykonávají soudem **nařízenou sexuologickou léčbu** (<http://www.plkosmonosy.cz/lecceni.html>).

Psychiatrická léčebna v Kroměříži

Tato léčebna zaujímá přední místo mezi ostatními léčebnami v České republice. Mezi více než 20 oddělení patří **dětské psychiatrické oddělení**. Jsou zde přijímány děti od 3 do 16 let do skončené povinné školní docházky, výjimečně i mladiství v prvním ročníku učebních oborů nebo středních škol, ale ty jen výběrově podle diagnóz. Děti předškolního věku je možné přijmout i s matkou. Hlavní diagnostickou náplní jsou v průběhu školního roku tyto diagnózy ADHD, sebepoškozování, poruchy příjmu potravy, tikové poruchy, stavy po sebevražedných pokusech., jiné psychické potíže (deprese, úzkostné stavy), **poruchy chování**, noční pomočování, týrané a zneužívané děti (<http://www.plkm.cz/cs/oddeleni-lecebny/detske-oddeleni>).

Výchovu a vzdělávání zajišťuje **Základní škola a mateřská škola při zdravotnickém zařízení Kroměříž**, která je určena dětem hospitalizovaným ve zmíněném zdravotnickém zařízení. Výukové pracoviště při psychiatrické léčebně je umístěno v areálu psychiatrické léčebny v Kroměříži, děti jsou vyučovány ve třídách malotřídního typu, v každé třídě je více ročníků, v některých i integrovaní žáci základní školy praktické či jiných typů speciálních škol. Děti přicházejí postupně, jejich pobyt je různě dlouhý, je používán společný hodnotící systém, děti mají možnost využívat školní družinu k odpoledním činnostem, možnost využívat počítačovou učebnu při výuce i při mimoškolní činnosti, v mimoškolní činnosti jsou dětem umožňovány sportovní aktivity a kolektivní hry pro rozvoj sounáležitosti, týmové spolupráce, smyslu pro fair - play, dodržování pravidel, sebeovládání ve prospěch celku. Další výuková pracoviště jsou při nemocnici a při ortopedickém oddělení v Kroměříži (<http://www.skolazzkromeriz.cz/historie.html>).

Psychiatrické oddělení 6A je uzavřené mužské oddělení pro léčbu akutních psychotických stavů spojených s negativismem nebo agresivitou. Provádí se zde biologická terapie schizofrenií, mánií a toxických psychóz, včetně **ústavní ochranné psychiatrické léčby** (<http://www.plkm.cz/cs/oddeleni-lecebny/6a---psychiatricke-oddeleni>).

Psychiatrická léčebna v Opavě

Jde o odborný léčebný ústav určený pro diagnostiku, léčbu a posouzení duševních chorob, léčení alkoholových a drogových závislostí. Mezi hlavní úkoly patří poskytování komplexní odborné psychiatrické péče, provádění **ochranné ústavní léčby**, podílí se na vědecko - výzkumné činnosti, zabezpečuje doškolování vlastních pracovníků, provádí zdravotně výchovnou a osvětovou činnost (<http://www.plopava.cz/index.html>).

Dětské a dorostové oddělení – stanice 14A, 14B se nachází v primariátu E a přijímá chlapce i dívky od 6 do 18 let k 6 – 8 týdennímu pobytu. Mezi důvody k přijetí (diagnózy) patří psychotické poruchy, neurotické poruchy, emoční poruchy,

úzkostně fobické poruchy, hyperkinetické **poruchy chování**, mentální retardace s poruchou chování, poruchy školních dovedností, poruchy příjmu potravy, zneužívání návykových látek, vztahové poruchy, sebevražedné nebo sebepoškozující jednání, poruchy autistického spektra. Výuku zajišťuje Základní škola při zdravotnickém zařízení a Mateřská škola při zdravotnickém zařízení v rámci ZŠ, základní školy praktické a speciální, integrovaná třída pro studenty SŠ a SOU (http://www.plopava.cz/Primariat_E.html).

Základní škola při v PL Opava je svou koncepcí atypickým zařízením, které reflektuje požadavky praxe. Je regionálního charakteru, zastoupeni jsou nejen žáci z okresu Opava, ale i z jiných oblastí severní a střední Moravy. Škola slouží především žákům hospitalizovaným na dětském oddělení PL a žákům docházejícím, jimž je poskytována ambulantní péče pedopsychiatra. Do tříd základní školy jsou integrováni žáci, kteří jsou vyučováni podle školního vzdělávacího programu pro žáky s lehkým mentálním postižením a podle školního vzdělávacího programu svých kmenových škol. Výuka zde probíhá malotřídním způsobem a součástí výuky jsou předměty speciálně pedagogické péče (<http://www.naseskoly.cz/spec.skola/zspl.php>).

Psychiatrická léčebna Šternberk

Primariát VI. má **oddělení pro děti ve věku 6 až 18 let**, které navštěvují jakýkoliv typ základní školy nebo vyšší stupeň dalšího vzdělávání. Budova dětského oddělení spolu s budovou základní školy jsou umístěny v oplocené zahradě. Na dětském oddělení je poskytována terapie všech psychických poruch dětí od psychotických, pervazivních vývojových poruch, poruch příjmu potravy, přes hyperkinetické poruchy, depresivní, úzkostné včetně separačních, reaktivní poruchy po poruchy sociálního přizpůsobení, detoxikaci a léčbu závislostí, i **poruch chování**. Je zde pracováno s dětmi se sebepoškozujícím chováním, abnormálním psychosexuálním vývojem, s následky šikany, s enuretiky, s enkopretiky, s dětmi deprivovanými a týranými (<http://www.plstbk.cz/primariat-vi-pedopsychiatrie-cl-50.html>).

Škola zajišťuje výchovu a vzdělávání dětských pacientů hospitalizovaných na pedopsychiatrickém oddělení Psychiatrické léčebny ve Šternberku. Je organizována jako čtyřtřídní se všemi ročníky ZŠ a ZŠ praktické. Do vyučování jsou zařazováni i žáci ZŠ speciální. Výuka probíhá dle individuálních učebních plánů kmenové školy. Největší skupinu tvoří děti s poruchami chování, u kterých selhala všechna předchozí výchovná opatření, proto je v práci školy preferována výchovná složka se zaměřením na změnu postojů a chování žáka (<http://racek.tym.cz/škola>).

5. 2. 2 Vzdělávání v ústavu pro výkon zabezpečovací detence

Mladistvý chovanec, který úspěšně neukončil základní školní vzdělání, může získat základní vzdělání v kurzu pro získání základního vzdělání, po jehož absolvování získá doklad o ukončeném základním vzdělání (Zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence).

5. 3 Vzdělávání ve věznicích pro mladistvé

V průběhu výkonu trestu odnětí svobody jsou odsouzení podle zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody omezení či zbaveni některých práv a svobod. Mezi ně však nepatří právo na vzdělání odsouzeného. Účelem výkonu trestu odnětí svobody je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránění odsouzenému v dalším páchání trestných činů a dále výchova odsouzeného k tomu, aby vedl řádný život. Výchova ve věznicích je důležitým prostředkem práce s vězni, přispívá k humanizaci vězeňství a je důležitým prostředkem k umožnění opětovného zařazení propuštěného vězně do společnosti. Zřejmě proto je prvním bodem Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. 89 12/1989 zabývající se výchovou ve vězení stanoveno, že všichni vězni mají mít přístup k výchově. Výchova by podle tohoto doporučení měla zahrnovat základní vzdělání, odbornou výchovu, kulturní a tvořivé činnosti, tělesnou výchovu a sporty, sociální výchovu a možnost navštěvovat knihovnu (<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2004122201>).

Během výkonu trestu u mladistvého do 18 let se věznice pro mladistvé zaměří především na jeho výchovu a přípravu na budoucí povolání. Jestliže nemá mladistvý ukončenou povinnou školní docházku, věznice zabezpečí její splnění vyučováním místo výkonu práce. Věznice požádá o vyjádření k obsahu a formě přípravy mladistvého na budoucí povolání zákonného zástupce mladistvého (v případě, že s mladistvým udržuje styk) a příslušný orgán sociálně - právní ochrany dětí. Mladistvý je povinen účastnit se vzdělávání a dalších určených aktivit v rámci programu zacházení. Vzdělávání se uskutečňuje formou denního studia a po tuto dobu se mladistvý nezařazuje do práce (Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody).

5. 1. 2 Věznice Všehrdy

Věznice Všehrdy, která se nachází v Ústeckém kraji, je profilována jako věznice pro mladistvé odsouzené muže, trest odnětí svobody zde ale vykonávají i dospělí odsouzení muži v typu věznice s dohledem a dozorem. Účel výkonu trestu je u mladistvých odsouzených naplňován vzděláváním, které věznice zajišťuje prostřednictvím Školského vzdělávacího střediska, jež je jedním ze sedmi odloučených pracovišť Středního odborného učiliště Věžeňské služby. V průběhu let 1990 - 1997 byly ve věznici postupně rozšířeny učební obory z jednoho na šest, v roce 2005 bylo vzdělávání odsouzených navýšeno o sedmý učební obor. Ve věznici vznikl nový ucelený výukový komplex s kapacitou 150 žáků denního studia. V současné době zde studují odsouzení v 7 dvouletých učebních oborech (Stavební výroba, Květinářské a zelinářské práce, Provoz společného stravování, Strojírenská výroba, Zpracování dřeva, Elektrotechnická výroba a Malířské a natěračské práce). Souběžně s těmito učebními obory probíhají akreditované pětiměsíční kurzy. Dále se odsouzení mohou přihlásit do 7 neakreditovaných pětiměsíčních kurzů (např. Kurz výroby rozvaděčů, Malíř - natěrač, Práce na PC). Od 1. ledna roku 2009 je Střední odborné učiliště Věžeňské služby samostatnou organizační jednotkou a spolupráce mezi Školským vzdělávacím střediskem a věznicí probíhá na základě uzavřené smlouvy (<http://www.vscr.cz/veznice-vsehrdy-96/o-nas-1634/zakladni-informace-151/>).

Střední odborné učiliště Vězeňské služby

Podle školského zákona (§ 172 odst. 3) a nařízení č. 1/2007 zřídilo ministerstvo spravedlnosti školu pro osoby ve výkonu vazby nebo ve výkonu trestu odnětí svobody s názvem Střední odborné učiliště, Praha 4, Na Veselí 51, 140 67, jako organizační jednotku Vězeňské služby České republiky. Ředitelství Středního odborného učiliště je v Praze, odloučená pracoviště, tzv. školská vzdělávací střediska, jejichž prostřednictvím se zajišťuje vzdělávání osob ve výkonu vazby nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, jsou zřízena ve věznicích Heřmanice, Pardubice, Plzeň, Rýnovice, Světlá nad Sázavou, Valdice a Všehrady. Střední odborné učiliště je výchovně vzdělávací zařízení, které poskytuje osobám ve výkonu vazby nebo ve výkonu trestu odnětí svobody přípravu pro výkon povolání a odborných činností v učebních a studijních oborech, doplnění základního vzdělání v kurzech pro získání základního vzdělání a doplnění nebo rozšíření kvalifikace ve vzdělávacích kurzech (www.vscr.cz/client_data/1/user_files/.../ZL_msp_1_2007%20.pdf).

Vyučení odsouzení získávají výuční list, na němž není uvedeno, že vyučení probíhalo během výkonu trestu odnětí svobody, což lze považovat za významný motivační faktor pro rozhodování odsouzených o zahájení studia ve výkonu trestu odnětí svobody. V případě, že byl odsouzený propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody dříve, než mohl ukončit studovaný obor, např. z důvodu podmíněného propuštění, umožňuje Vězeňská služba dokončení studia ve věznicích. Vězeňská služba není oprávněna, resp. akreditována ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy k výuce v rozsahu základní devítileté školy, proto byly vytvořeny kurzy dokončení základního vzdělání a přípravné kurzy za účelem nástupu do oboru Školského vzdělávacího střediska nebo zajišťuje vzdělávání mladistvých, kteří nemají dokončenou povinnou školní docházku, prostřednictvím uzavřených smluv s některou ze základních škol (<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2004122201>, <http://www.vscr.cz/veznice-vsehrdy-96/informacni-servis-1635/vzdelavani-352/povinna-skolni-dochazka>).

6 Závěr

Významnými faktory, které ovlivňují kriminalitu dětí a mladistvých, jsou především rodina, škola a vrstevníci. Děti získávají v rodině základní vzory chování, ale když samotní rodiče páchají trestnou činnost, jsou pro dítě velkou inspirací. Ty pak nedokážou rozpoznat, jaké chování je ve společnosti žádoucí a sami se pak kriminality dopouštějí. Dalším možným faktorem kriminality dětí je fakt, že jsou rodiče natolik pracovně vytížení, že nemají dostatek času se věnovat svým dětem a naučit je, jak efektivně zacházet se svým volným časem. Po nástupu do školy hrají významnější roli vrstevníci, mezi které chce dítě zapadnout. Začínají se tvořit dětské party, pro jejichž členy není nemožné dopustit se třeba drobných krádeží nebo šikany. S přibývajícím věkem narůstá jak četnost těchto činů, tak i agresivita a brutalita, se kterou se jich dopouštějí.

Záměrem této práce je poskytnutí uceleného přehledu subjektů, které participují na práci s mladistvými pachateli, kde je možno se s celým procesem nejlépe seznámit na případových studiích. Pomocí těchto případů si o práci s mladistvými pachateli může utvořit přehled i laická veřejnost.

Seznam zkratk

ADHD - Attention Deficit Hyperactivity Disorder

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

SVI – Systém včasné intervence

PMS – Probační a mediační služba

OSPOD – Orgán sociálně – právní ochrany dětí

Seznam literatury

Monografie

1. FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie. Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3.
2. FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-626-8.
3. JEDLIČKA, Richard a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích. Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.
4. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges, 2009a. ISBN 978-80-87212-24-0.
5. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2009b. ISBN 978-80-87212-22-6.
6. MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2310-5.
7. MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence. Možné příčiny, struktura, programy kriminality mládeže*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X.
8. MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence. Možné příčiny, struktura, programy kriminality mládeže*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8.
9. MOULISOVÁ, Marcela a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Armex Publishing, s. r. o., 2004. ISBN 80-86795-05-5.
10. MLČÁK, Zdeněk. *Vybrané kapitoly z psychologie manželství a rodiny*. Ostrava: Ostravská univerzita, 1996. ISBN 80-7042-452-4.
11. NOVOTNÝ, Petr. *Epidemie delikvence*. Liberec: Dialog, 2006. ISBN 80-86761-45-2.
12. ROZUM, Jan a kol. *Probační programy pro mladistvé*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-114-1
13. SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Právní postavení mladistvých*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86432-82-3.
14. SHOEMAKER, Donald J. *Juvenile delinquency*. Lauham: Rowman&Littlefield Publishers, 2009. ISBN 13:978-0-7425-4706-3.
15. SLOMEK, Zdeněk. *Speciální pedagogika. Etopedie*. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2006.
16. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2011.
17. ŠUBRT, Milan. *Trestněprávní odpovědnost a ochrana mládeže*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-284-3.

18. ŠTERN, P., L. Ouředníčková a D. Doubravová. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.
19. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008. ISBN 80-7367-414-9.
20. VEČERKA, Kazimír a kol. *Mládež v kriminologické perspektivě*. Praha: Institut pro kriminologii a prevenci, 2009. ISBN 978-80-7338-079-3.
21. VESECKÁ, Renata a Jakub CHROMÝ. *Kriminalita, veřejnost a média: problémy, o kterých se příliš (ne)mluví*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-772-0.
22. ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá voda: Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2.

Články z časopisů

1. CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Milan ŠUBRT. Postavení orgánu sociálně-právní ochrany dětí v řízení v trestních věcech mladistvých a v řízení ve věcech dětí mladších patnácti let se zaměřením na předsoudní stadia trestního řízení. *Trestní právo*. 2011. č. 1, s. 20-23. ISSN 1214-3758.
2. JONÁŠOVÁ, Radka. Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 1-2, s. 52-54. ISSN 1210-6348.

Články online

1. HULÁN, Petr. Nový trestní zákoník (rekodifikace trestního práva). In: *eAdvokacie* [online]. 6. 12. 2010 [cit. 2013-02-06]. Dostupné z: <http://www.e-advokacie.cz/cz/clanky/novy-trestni-zakonik-rekodifikace-trestniho-prava.html>
2. MOULISOVÁ, Marcela. Věk a trestná činnost z pohledu vývojové kriminologie. *Kriminalistika*. [online]. 2009, roč. 42, č. 2 [cit. 2013-01-16]. ISSN 1210-9150. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/vek-a-trestna-cinnost-z-pohledu-vyvojove-kriminologie.aspx>
3. NETOLICKÁ, Danuše. Kriminalita dětí a mládeže. In: *Metodický portál RVP* [online]. 26. 8. 2012 [cit. 2013-03-17]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/N/16439/kriminalita-deti-a-mladeze.html/>
4. ŠVARC, Jiří. Nový trestní zákoník, sexuologie, děti a mladiství. *Mladá fronta: Mladá fronta Zdravotnické noviny ZDN* [online]. 2010, č. 16, s. 28 [cit. 2012-12-05]. ISSN 1214-7664. Dostupné z: <http://zdravi.e15.cz/clanek/mlada-fronta-zdravotnicke-noviny-zdn/novy-trestni-zakonik-sexuologie-deti-a-mladistvi-451196>

Webové stránky

1. AGENDOVÝ PORTÁL. INFORMAČNÍ SERVER O ZDRAVOTNICKÝCH REZORTNÍCH ORGANIZACÍCH. Psychiatrické léčebny. *Ap.mzcr.cz* [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: http://ap.mzcr.cz/ministerstvo-zdravotnictvi/informace_115a.html

2. ČESKÝ HELSINSKÝ VÝBOR. Vězeňství. *Helcom.cz* [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2004122201>
3. DĚTSKÁ PSYCHIATRICKÁ LÉČEBNA OPAŘANY. Informace o přijetí. *Dplopary.cz* [online]. [2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.dplopary.cz/informace-o-prijeti/>
4. DĚTSKÁ PSYCHIATRICKÁ LÉČEBNA VELKÁ BÍTEŠ. Informace pro veřejnost. *Dpl-velkabites.cz* [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.dpl-velkabites.cz/info-pro-verejnost>
5. DĚTSKÉ ODDĚLENÍ PSYCHIATRICKÁ LÉČEBNA ŠTERNBERK. Základní škola při psychiatrické léčebně Šternberk. *Racek.tym.cz* [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://racek.tym.cz/škola>
6. FRÝDEK – MÍSTEK. Odbor sociální péče – organizační náplň. *Frydekmistek.cz* [online]. © 2012 [cit. 2013-02-06]. Dostupné z: <http://www.frydekmistek.cz/cz/obcan/organy-mesta/magistrat-mesta/odbor-socialni-pece/organizacni-naplň/>
7. INFORMAČNÍ CENTRUM OSN V PRAZE. Úmluva o právech dítěte. *Osn.cz* [online]. © 2005 [cit. 2013-01-14]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>
8. JUSTICE.CZ. OFICIÁLNÍ SERVER ČESKÉHO SOUDNICTVÍ. Akreditované probační programy 2012. *Justice.cz* [online]. [cit. 2012-12-05]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=3413&d=321409>
9. JUSTICE.CZ. OFICIÁLNÍ SERVER ČESKÉHO SOUDNICTVÍ. Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 8. září 2009, o trestním řízení ve věcech mládeže. *Justice.cz* [online]. [cit. 2012-12-05]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/nsz/soubor.aspx?id=91324>
10. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Metodické pokyny. *Msmt.cz* [online]. © 2006 – 2012 [cit. 2013-03-17]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/metodicke-pokyny>
11. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Metodika SVI 2007. *Mvcr.cz* [online]. © 2010 [cit. 2012-12-05]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/bezpecnost/delikventi/metodika_svi07.pdf
12. MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ. Závazný pokyn policejního prezidenta ze dne 2. dubna 2008, kterým se upravuje problematika mládeže. *Kr-moravskoslezsky.cz* [online]. © 2012 [cit. 2012-12-05]. Dostupné z: <http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/cz/zavazny-pokyn-policejniho-prezidenta-15950/>
13. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA. Mládež. *Pmscr.cz* [online]. © 2002-2012 [cit. 2012-12-05]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=56
14. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA. Napsali o nás. *Pmscr.cz* [online]. © 2002-2012 [cit. 2013-02-06]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/scripts/aktuality_detail.php?IDA=513

15. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA. O PMS. *Pmscr.cz* [online]. © 2002-2012 [cit. 2012-12-05]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=10
16. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA. Organizační struktura PMS ČR. *Pmscr.cz* [online]. © 2002-2012 [cit. 2012-12-05]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/03_ORG_RAD_PMSCR_struktura_2105_2010.pdf
17. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA. Probační programy pro mladistvé. *Pmscr.cz* [online]. © 2002-2012 [cit. 2012-12-05]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=57
18. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA. Trest domácí vězení. *Pmscr.cz* [online]. © 2002-2012 [cit. 2012-12-05]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/>
19. PSYCHIATRICKÁ LÉČEBNA BRNO. Současnost. *Plbrno.cz* [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.plbrno.cz/main.php?id=12>
20. PSYCHIATRICKÁ LÉČEBNA BOHNICE. Primariáty a stanice. *Plbohnice.cz* [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: http://www.plbohnice.cz/o_lecebne/organizace_lecebny/primariaty_a_stanice/cz
21. PSYCHIATRICKÁ LÉČEBNA V DOBŘANECH. Úvodní stránka. *Pldobransy.cz* [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.pldobransy.cz/>
22. PSYCHIATRICKÁ LÉČEBNA V DOBŘANECH. Dětské oddělení. *Pldobransy.cz* [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.pldobransy.cz/psychologie-psychoterapie-ergoterapiearteterapie/deske-oddeleni.html>
23. PSYCHIATRICKÁ LÉČEBNA V DOBŘANECH. Primariát V. *Pldobransy.cz* [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.pldobransy.cz/primariat-v-odd-1-19-24-25.html>
24. PSYCHIATRICKÁ LÉČEBNA HAVLÍČKŮV BROD. Základní údaje. *Plhb.cz* [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.plhb.cz/content/zakladni-udaje>
25. PSYCHIATRICKÁ LÉČEBNA HORNÍ BEŘKOVICE. Specializovaná psychiatrie I. *Plhberkovice.cz* [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: http://www.plhberkovice.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=3&Itemid=10
26. PSYCHIATRICKÁ LÉČEBNA JIHLAVA. Oddělení 4b. *Plj.cz* [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.plj.cz/oddeleni-4b>
27. PSYCHIATRICKÁ LÉČEBNA KOSMONOSY. Oddělení. *Plkosmonosy.cz* [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.plkosmonosy.cz/lecceni.html>

28. PSYCHIATRICKÁ LÉČEBNA ŠTERNBERK. Primariát VI. – Pedopsychiatrie. *Plstbk.cz* [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.plstbk.cz/primariat-vi-pedopsychiatrie-cl-50.html>
29. PSYCHIATRICKÁ LÉČEBNA V KROMĚŘÍŽI. Oddělení léčebny. Dětské oddělení. *Plkm.cz* [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.plkm.cz/cs/oddeleni-lecebny/detske-oddeleni>
30. PSYCHIATRICKÁ LÉČEBNA V KROMĚŘÍŽI. Oddělení léčebny. 6A psychiatrické oddělení. *Plkm.cz* [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.plkm.cz/cs/oddeleni-lecebny/6a---psychiatricke-oddeleni>
31. PSYCHIATRICKÁ LÉČEBNA V OPAVĚ. O léčebně. Úvod. *Plopava.cz* [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.plopava.cz/index.html>
32. PSYCHIATRICKÁ LÉČEBNA V OPAVĚ. Primariát E. *Plopava.cz* [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: http://www.plopava.cz/Primariat_E.html
33. SVI PORTÁL. Systém včasné intervence. *Sviportal.cz* [online]. © 2008 [cit. 2012-12-05]. Dostupné z: <http://www.sviportal.cz/Default.aspx>
34. VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. Nařízení č. 1/2007 ministra spravedlnosti, kterým se zřizuje škola pro osoby ve výkonu vazby nebo ve výkonu trestu odnětí svobody. *Vscr.cz* [online]. © 2012 [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: www.vscr.cz/client_data/1/user_files/.../ZL_msp_1_2007%20.pdf
35. VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. VĚZNICE VŠEHRDY. Povinná školní docházka. *Vscr.cz* [online]. © 2012 [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/%20veznice-vsehrdy-96/informacni-servis-1635/vzdelavani-352/povinna-skolni-dochazka>
36. VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. VĚZNICE VŠEHRDY. Základní informace. *Vscr.cz* [online]. © 2012 [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-vsehrdy-96/o-nas-1634/zakladni-informace-151/>
37. ZÁKLADNÍ ŠKOLA PŘI DPL, OPAŘANY. Škola jako pozdrav slunci. *Dpls.net.cz* [online]. © 2007 [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.dpls.net/search.php?rstext=all-phpRS-all&rstema=19>
38. ZÁKLADNÍ ŠKOLA PŘI DPL, LOUNY. Charakteristika školy. *Skoladpl.cz* [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: http://www.skoladpl.cz/skolni_ramec.htm
39. ZÁKLADNÍ ŠKOLA PŘI DPL VELKÁ BÍTEŠ. Informace o škole. *Zsdplbites.cz* [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupný z: <http://www.zsdplbites.cz/cz/about.htm>
40. ZŠ&MŠ PŘI ZDRAVOTNINICKÉM ZAŘÍZENÍ KROMĚŘÍŽ. Historie a současnost. *Skolazzkromeriz.cz* [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.skolazzkromeriz.cz/historie.html>
41. ZŠ a MŠ PŘI ZDRAVOTNINICKÉM ZAŘÍZENÍ OPAVA. Základní škola při psychiatrické léčebně. *Naseskoly.cz* [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.naseskoly.cz/spec.skola/zspl.php>

Zákony

1. ČESKO. Zákon č. 218 ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2003, částka 79/2003. Dostupný z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>
2. ČESKO. Zákon č. 257 ze dne 14. července 2000 o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 74/2000. Dostupný z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-257>.
3. ČESKO. Zákon č. 561 ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 190/2004. Dostupný z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>
4. ČESKO. Zákon č. 94 ze dne 4. prosince 1963 o rodině ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1963, částka 53/1963. Dostupný z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-94>.
5. ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí a o změně některých souvisejících zákonů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111/1999. Dostupný z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>.
6. ČESKO. Zákon č. 283 ze dne 9. listopadu 1993 o státním zastupitelství ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 71/1993. Dostupný z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-283>
7. ČESKO. Zákon č. 141 ze dne 29. listopadu 1961 o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1961, částka 66/1961. Dostupný z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>.
8. ČESKO. Zákon č. 169 ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 58/1999. Dostupný z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>.
9. ČESKO. Zákon č. 109 ze dne 5. února 2002 o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2002, částka 48/2002. Dostupný z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>.
10. ČESKO. Zákon č. 129 ze dne 19. března 2008 o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2008, částka 41/2008. Dostupný z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-129>.
11. ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11/2009. Dostupný z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Jana Jalůvková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Spolupráce vybraných institucí, které se zabývají problematikou mladistvých pachatelů
Název v angličtině:	Cooperation of selected institutions providing assistance juvenile offenders
Anotace práce:	<p>Diplomová práce se zabývá problematikou mladistvých pachatelů ve společnosti. Práce vymezuje základní pojmy, poukazuje na příčiny vzniku delikventního chování, rizikové faktory a možnosti prevence. Následně analyzuje trestní odpovědnost a opatření ukládané mladistvým podle zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, uvádí rozdíly v řízení mezi dětmi mladšími 15 let a mladistvými. Další samostatná kapitola popisuje činnost a postupy vybraných institucí, které se zabývají mladistvými pachateli. Tato kapitola je doplněna o analýzu případových studií mladistvých pachatelů v určitých obdobích a srovnává je s postupy institucí v současné době. Diplomová práce se také věnuje výchově a vzdělávání dětí do 15 let, kterým byla uložena ochranná výchova, ochranná léčba, detence, a taky výchově a vzdělávání mladistvých ve výkonu trestu odnětí svobody.</p>
Klíčová slova:	Instituce, mladiství, delikvence, prevence, vzdělávání

Anotace v angličtině:	<p>Diploma thesis deals with the issue of juvenile offenders in society. This thesis defines the basic concepts, points out causes of delinquent behavior, risk factors and possibilities of prevention. Then the thesis analyzes criminal responsibility and measures imposed on juvenile according to Act No. 218/2003 Coll., on justice over juveniles, indicates differences in proceeding among children under 15 years of age and juveniles. Next separate chapter describes the activities and practices of selected institutions dealing with juvenile offenders. This chapter analyzes the content of file documentation of juveniles at certain periods and compares it with the procedures of the institutions currently. Diploma thesis is also about upbringing and education of children under 15, to which was imposed protective upbringing, protective treatment, detention and thesis is also about upbringing and education of juveniles in prison.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Institutions, juveniles, delinquency, prevention, education
Přílohy vázané v práci:	0
Rozsah práce:	73
Jazyk práce:	český